

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Державний вищий навчальний заклад
«КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені Вадима Гетьмана»
Фінансово-економічний факультет
Кафедра банківської справи
Асоціація українських банків

РЕФОРМУВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ ЯК ШЛЯХ ДО ВІДНОВЛЕННЯ КРЕДИТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ

**Матеріали
Всеукраїнської науково-практичної
студентської конференції**

Київ, 25 квітня 2016 р.

УДК 336.71(477)
ББК 65.262.101-21я431
Р 45

Реформування банківської системи України як шлях до відновлення кредитного потенціалу : матеріали наук.-практ. студ. конф. Київ, 25 квітня 2016 р. / [наук. ред. С.М. Аржевітін, П.М. Чуб, О.Г. Коптюх, В.С. Білошапка, І.Б. Охрименко]. [Електронний ресурс]. — К. : КНЕУ, 2016. — 64 с.

ISBN 978-966-926-096-3

Матеріали конференції висвітлюють широкий спектр теоретичних і практичних проблем розвитку банківської справи в Україні на сучасному етапі. Детально розглядається роль НБУ у відновленні кредитування реального сектору економіки та подолання стагфляційних процесів в Україні, вплив грошово-кредитної політики НБУ на економічне зростання країни, шляхи активізації кредитних важелів на розвиток економіки України, вплив банків на розвиток реального сектору економіки, управління кредитним портфелем банку в період виходу з фінансової кризи, відновлення довіри до фінансово-банківської системи України.

Для науковців, викладачів, аспірантів, студентів вищих навчальних закладів економічних спеціальностей, слухачів бізнес-школ, інститутів підвищення кваліфікації, спеціалістів банківської справи.

УДК 336.71(477)
ББК 65.262.101-21я431

Наукові редактори: *Аржевітін С.М.*, завідувач кафедри банківської справи, д.е.н., *Чуб П.М.*, к.е.н., доц.; *Коптюх О.Г.*, к.е.н., доц.; *Білошапка В.С.*, к.е.н. доц.; *Охрименко І.Б.*, к.е.н., ст.викл.

Автори опублікованих матеріалів та наукові керівники несуть повну відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат, економіко-статистичних даних, галузевої термінології, імен власних та інших відомостей.

*Рекомендовано до друку радою фінансово-економічного факультету КНЕУ
Протокол № 8 від 31.05.2016*

*Адреса редакційної колегії: 03680, Україна, м. Київ, просп. Перемоги, 54/1
Державний вищий навчальний заклад «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»*

*Розповсюджувати та тиражувати
без офіційного дозволу КНЕУ заборонено*

ISBN 978-966-926-096-3

© КНЕУ, 2016

ЗМІСТ

Модератор конференції:

Аржевітін С.М., д.е.н., завідувач кафедри банківської справи

Напрямок 1. Роль НБУ у відновленні кредитування реального сектору економіки (модератор напрямку: Коптюх О.Г., к.е.н., доц.)

<i>Мястковська В.С.</i> Вплив монетарного трансмісійного механізму на активізацію кредитування реального сектору економіки в умовах економічної стагнації	5
<i>Павицька Ю.І.</i> Удосконалення основних напрямків діяльності НБУ щодо відновлення кредитування реального сектору економіки	9
<i>Вороніченко А.О.</i> Визначення напрямків монетарної політики при різних типах економіки	15
<i>Громницька І.Ю.</i> Нестандартні інструменти монетарної політики, як альтернатива для України	18
<i>Скрипченко К.Г.</i> Нетрадиційні заходи монетарної політики	23
<i>Бура В.Ю.</i> Поведінка та тенденції інфляційних очікувань в Україні	26

Напрямок 2. Банки України як основні кредитори реального сектору економіки (модератор напрямку: к.е.н., ст. викл. Охрименко І.Б.)

<i>Дубенець А.О., Новак Є.С.</i> Пріоритетні напрямки банківського кредитування реального сектора української економіки	29
<i>Заліван Т.І., Тригубенко А.С.</i> Взаємовплив ділових очікувань підприємств і кредитної політики банків України	32
<i>Ярошенко С.С.</i> Роль іпотечного кредитування у забезпеченні економічного зростання	35
<i>Комаренко А.О., Поліщук Ю.Р.</i> Роль банківського кредитування у стимулюванні економічного розвитку	38

Напрямок 3. Відновлення довіри до банківської системи як визначальний фактор формування ресурсного забезпечення кредитної діяльності банків (модератор напрямку: к.е.н., доц. Білошапка В.С.)

Гайдим Б.В., Нестринюк Г.Я. Формування простору довіри як позитивний чинник зростання банківських ресурсів	41
Пальчевська А.Ю., Жуков О.І. Умови банківського кредитування та попит суб'єктів господарювання на кредитні ресурси в період виходу з фінансової кризи	44
Галицька І.М., Кузьміна О.В. Вплив фінансової стійкості банків України на відновлення довіри до банківської системи	48

Напрямок 4. Управління кредитним портфелем банку в період виходу з фінансової кризи (модератор напрямку: к.е.н., доц. Чуб П.М.)

Батир І.В., Харченко Є.Ю. Кредитний портфель банків України: реалії, проблеми та вдосконалення управління в кризових умовах	51
Цоколенко А.С. Практичні аспекти управління якістю кредитного портфелю в посткризовий період	56
Чмерук О.М. Сек'юритизація як метод оптимізації управління ризиком кредитного портфеля	58

НАПРЯМОК 1

РОЛЬ НБУ У ВІДНОВЛЕННІ КРЕДИТУВАННЯ РЕАЛЬНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ

(модератор напрямку: Коптюх О.Г., к.е.н., доц.)

Мястковська В.С., фінансово-економічний факультет, IV курс
Науковий керівник: **Аржевітін С.М.**, д.е.н.,
професор кафедри банківської справи,
завідувач кафедри банківської справи
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

ВПЛИВ МОНЕТАРНОГО ТРАНСМІСІЙНОГО МЕХАНІЗМУ НА АКТИВІЗАЦІЮ КРЕДИТУВАННЯ РЕАЛЬНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ СТАГНАЦІЇ

У 2014 році економіка України увійшла в період глибокої та затяжної стагфляції, коли галопуюча інфляція супроводжується стрімким падінням виробництва. Подолання цієї проблеми можливе лише за рахунок активізації розвитку реального сектору економіки. Так як в Україні історично сформувалась банкоцентрична модель розвитку фінансового сектору, відповідно, саме банківська система та її кредитні ресурси мають стати основним джерелом фінансування розвитку економіки України. Це обумовлює необхідність побудови ефективно діючого трансмісійного механізму грошово-кредитної політики Національного банку, що забезпечує передачу імпульсів монетарного регулювання на реальний сектор через відповідні канали.

Враховуючи національні особливості нашої економіки, для України доцільним буде виділення чотирьох каналів монетарної трансмісії: процентний, кредитний, валютний канали та канал очікувань економічних суб'єктів. Отже, проаналізуємо дію цих каналів у сучасних умовах у розрізі їх впливу на відновлення кредитування банками реального сектору економіки.

Процентний канал традиційно вважається головним каналом передавального механізму та відображає вплив центрального банку на економіку країни шляхом регулювання процентних ставок [1, с. 14]. В українських реаліях його ефективність є, м'яко кажучи, дефективною, адже істотної кореляції між офіційною ставкою НБУ та кредитними ставками на ринку немає, тобто облікова ставка не виконує своєї функції. Відмова від фіксованого курсу у лютому 2014 р. і передчасний перехід до режиму інфляційного

таргетування, хоч і призвели до посилення впливу процентних ставок на економіку, але внаслідок відсутності необхідної реформи монетарної політики, це спричинило валютну кризу та колапс кредитування реального сектору.

Крім цього, серйозним деструктивом процентної політики Нацбанку є надвисокі ставки за депозитними сертифікатами НБУ: дохідність за ними в середині 2015 року фактично зрівнялася зі ставками за гривневими кредитами в економіку [2]. Таким чином, банкам стало не вигідно ризикувати, надаючи кредити підприємствам, адже купівля безризикових депозитних сертифікатів НБУ, в кінцевому рахунку, приносить дохід не менше, ніж ринкові кредити.

На фоні грошового голоду в реальному секторі економіки обороти розміщення коштів банками на депозитних сертифікатах НБУ у 2014 склали 1,5 трлн грн, а у 2015 р. більше 2,5 трлн грн, що в 1,5 разу перевищило наш номінальний ВВП [2]. Отже, це свідчить про значні монетарні диспропорції – поєднання величезного профіциту ліквідності банків з критичним дефіцитом коштів у реальному секторі [3, с. 22].

Таким чином, ми вже переходимо до розгляду кредитного каналу трансмісійного механізму. З 2014 р. значно знизилися темпи кредитування банками вітчизняної економіки: обсяги гривневих кредитів зменшилися на 28 %, валютних – на 40 % [2]. На кінець 2015 року співвідношення обсягу кредитів до ВВП, тобто фінансова глибина економіки, становить 39 %, що значно нижче цього показника для інших країн, зокрема, у країн Єврозони у середньому вище 100 %, у країн з найбільшими доходами вище 150 % [3, с. 38].

В Україні існує системна проблема нестачі «довгих» ресурсів у банківській системі. Внутрішні довгострокові кредитні ресурси банків є обмеженими через вкрай «коротку» та нестабільну депозитну базу в умовах панічних настроїв і недовіри суспільства до банківської системи. Тож саме держава та НБУ мають забезпечити банки та економіку необхідними ресурсами, чого, на жаль, не відбувається.

З кінця 2014 р. спостерігалася необґрунтована експансія операцій надкороткострокового рефінансування овернайт, які не виконували функцію компенсації відтоку депозитів і не могли бути спрямовані в кредитування економіки, а лише стимулювали спекулятивний попит на валютному ринку [3, с. 26]. І цьому сприяв сам Національний банк, встановивши найнижчі ставки за цим видом рефінансування.

Варто згадати і те, що тільки у 2015 р. для процентних виплат по депозитним сертифікатам НБУ додатково емітував 10 млрд грн [3, с. 22]. Крім цього, починаючи з кризи 2008—2009 рр. Нацбанк викупує ОВДП за рахунок неприбуткової емісії, приховано фінансуючи бюджетний дефіцит. У 2015 р. у власності НБУ знаходилися рекордні 77 % від усіх випущених ОВДП [2]. Ці величезні обсяги емісії могли б бути направлені на фінансування реального сектору економіки та подолання стагфляційної кризи.

Отже, сутність проблеми полягає в тому, що продуктивна емісія (тобто емісія грошей, що використовувалася б реальним сектором) є недостатньою, а непродуктивна емісія є надмірною. Упродовж двох десятиліть здійснюється максимальне обмеження монетизації української економіки. За таких умов відчутно гальмується процес генерування державою «довгих» і дешевих грошових ресурсів. При цьому Центральні банки країн, які націлені реально стимулювати розширене макроекономічне відтворення, підтримують коефіцієнт монетизації на досить високому рівні. Незалежні експерти та науковці, на відміну від НБУ, стверджують, що приріст грошової маси не обов'язково тягне за собою інфляційні процеси та вважають оптимальним для України щорічний приріст грошової маси у 40—50 % для фінансування виробництва та подолання стагфляції. У 2014 та 2015 роках темп приросту агрегату М3 в Україні становив 5,3 % і 3,9 % відповідно [2].

Не менш важливим є розгляд валютного каналу передавального механізму, дія якого тісно пов'язана з кредитним каналом. Частка кредитів у доларах США в кредитному портфелі банків зросла протягом останніх років до 52 %, що свідчить про високий рівень доларизації економіки. Внаслідок трикратної девальвації гривні погіршились структурні диспропорції банківських балансів: значно зросла частка проблемних кредитів – у 2015 р. вона становила максимальні 28 %, тоді як ще в 2014 р. – 19 % [2]. Після ліквідації третини банківської системи до існуючих раніше системних проблем додалася нова – зростання концентрації іноземного капіталу на банківському ринку: ринок активів на 60 % належить банкам з іноземним капіталом, при чому в структурі кредитування економіки вони мають домінуючу частку у 67 % [3, с. 28]. Це загострює системні ризики для національної безпеки України.

Канал очікувань характеризує вплив змін у грошово-кредитній політиці на очікування економічних агентів стосовно майбутньої макроекономічної ситуації [1, с. 19]. Діяльність НБУ залишається непрозорою та закритою для громадськості та учасників

ринку. Усі спроби Нацбанку налагодити комунікаційний процес зводяться нанівець у зв'язку з недовірою суспільства: за оцінками експертами рівень довіри до дій регулятора за останні роки знизився на 80 %. За таких умов суб'єкти господарювання самостійно закладають прогнози щодо економічної кон'юнктури. Таким чином, формуються песимістичні очікування та блокуються стимули до економічного зростання.

Отже, проведене дослідження дозволяє зробити висновок, що діючий в Україні механізм монетарної трансмісії не відповідає потребам національної економіки. Тож з метою підвищення ефективності функціонування каналів передавального механізму та подолання стагфляційної кризи необхідним є виконання низки завдань (табл. 1).

Таблиця 1

**ОСНОВНІ НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ДІЄВОСТІ
ТА ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ КАНАЛІВ
МОНЕТАРНОЇ ТРАНСМІСІЇ В УМОВАХ СТАГФЛЯЦІЇ**

<i>Процентний канал</i>	<ul style="list-style-type: none"> – пошук оптимального рівня облікової ставки та збільшення впливу процентного каналу на економіку; – перехід до дискреційної монетарної політики, спрямованої на досягнення оптимального рівня банківської ліквідності та кредитування реального сектору для боротьби із стагфляцією
<i>Кредитний канал</i>	<ul style="list-style-type: none"> – запровадження особливих умов рефінансування комерційних банків, що здійснюють кредитування пріоритетних галузей економіки, малого та середнього бізнесу; – переорієнтація емісійних каналів на стимулювання кредитування виробництва; – збільшення монетизації вітчизняної економіки з метою забезпечення реального сектору «довгими» та дешевими ресурсами; – створення Банку розвитку, а також посилення ролі державних банків щодо кредитування розвитку економіки; – зниження обсягів проблемних кредитів через створення державних агенцій з викупу таксичних активів
<i>Валютний канал</i>	<ul style="list-style-type: none"> – перехід до контрольованого гнучкого режиму курсоутворення; – зниження доларизації депозитного та кредитного портфелів банків; – вирішення проблеми реструктуризації валютних кредитів;

	<ul style="list-style-type: none"> – прийняття спеціального Закону України «Про валютний контроль та валютне регулювання»; – залучення іноземного капіталу лише в рамках національної економічної політики із побудовою чіткої системи захисту національних інтересів України
<i>Канал очікувань</i>	<ul style="list-style-type: none"> – розроблення дієвої комунікаційної політики НБУ; – підвищення довіри суспільства до Національного банку України, банківської системи та національної валюти

Джерело: складено автором

Головним пріоритетом України є успішна реалізація стратегії прискореного економічного зростання на базі переходу від моделі відсталого сировинної економіки до розвитку високотехнологічної промислової держави з використанням кредитування національної банківської системи.

Список використаних джерел

1. Монетарний трансмісійний механізм в Україні: Науково-аналітичні матеріали. Вип. 9 / В.І. Міщенко, О.І. Петрик, А.В. Сомик, Р.С. Лисенко та ін. – К.: Національний банк України. Центр наукових досліджень, 2008. – 144 с.
2. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>
3. Проект стратегії розвитку банківської системи України 2016—2020 «Подолання кризи, стабільність національної валюти і банківської системи та економічне зростання». – К., 2016. – 86 с.

Павицька Ю.І., фінансово-економічний факультет, III курс
 Науковий керівник: Коптюх О.Г., к.е.н., доцент,
 доцент кафедри банківської справи
 ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

УДОСКОНАЛЕННЯ ОСНОВНИХ НАПРЯМКІВ ДІЯЛЬНОСТІ НБУ ЩОДО ВІДНОВЛЕННЯ КРЕДИТУВАННЯ РЕАЛЬНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ

Україна стоїть перед вибором моделі свого подальшого розвитку, знаходячись під тиском двох сил: українського суспільства, яке вимагає зміни й удосконалення попередньої моделі та поточ-

ної Світової фінансової кризи. Адже у період після гострої фази кризи відбулися значні зміни не тільки основних макроекономічних показників практично в усіх країнах світу, а й дещо змінилися взаємовідносини між країнами. Зокрема, відбулося чіткіше розмежування на інноваційні, сировинні економіки і такі, що розвиваються не тільки умовно, але й за багатьма параметрами, і у значній мірі за стилями і інструментами монетарної політики центральних банків.

У цьому трансформаційному процесі Україні, котра знаходиться на шляху інтеграції у світовий економічний простір, відведена роль відкритої сировинної економіки, тому надзвичайно актуальними є дослідження шляхів удосконалення діяльності НБУ у новій реальності і в контексті його впливу на макроекономічні показники, зокрема, на відновлення кредитної діяльності банків України.

Такий вплив визначається, насамперед, ступенем незалежності і транспарентності ЦБ та ефективністю основних напрямків його діяльності:

- провідник грошово-кредитної політики;
- банк банків;
- банкір і фінансовий агент уряду;
- емісійний центр держави.

Статус центрального банку в сировинній економіці зазнає викривлення в силу інституціональних деформацій.

По-перше, центральний банк може опинитися під тиском унаслідок істотного впливу коливання сировинних цін на внутрішні монетарні процеси. Хоча масштаби коливань цін на сировину та реверсів потоків капіталу мають сильний вплив на формування рівня інфляції у середньостроковому періоді, статус центральних банків у цьому випадку може бути противагою, граючи компенсуючи роль.

По-друге, інституціональні відмінності сировинних економік полягають у зовсім іншому характеру зв'язку між статусом монетарних органів і макроекономічними параметрами. Деформації можуть виникати внаслідок «гонитви за рентою» чи внаслідок потреби у здійсненні специфічної структурної політики, цілі якої можуть іти врозріз із традиційним підтриманням цінової стабільності незалежним центробанком.

Результати досліджень доводять, що для незалежності ЦБ вагомим є фактор минулого інфляційного досвіду в сукупності з якістю демократії, аніж ресурсна залежність. Міжгрупові порівняння (за GMT-індексом, CWN-індексом та індексом транспаре-

нтності) засвідчили таке: рівень незалежності центробанків у країнах, сировинних експортерах, виявився нижчим, ніж у країн із ринками, що формуються, та країн, що розвиваються. [1]

Монетарна ефективність досягається і завдяки підвищенню транспарентності ЦБ. Рівень транспарентності монетарних органів у розвинутих країнах набагато вищий, ніж у центробанків багатих на ресурси країн, які у свою чергу — найзакритіші. Саме низький рівень розвитку внутрішнього фінансового сектору в сукупності з низькою транспарентністю управління валютними резервами призводить до такого стану речей. Тобто низька незалежність і транспарентність підсилюють одна одну.

Додатковим важливим показником рівня незалежності центробанків є індекс зміни керівників. Аналіз TOR-індексу продемонстрував, що найвище значення мають країни, що розвиваються, а найнижче — розвинуті країни [1].

Нижчий рівень незалежності в даному випадку пояснюється особливостями інституційної структури експортерів сировини та вибором режиму валютного курсу, управлінням валютними резервами тощо. Адже і плаваючий курс, і реальна ревальвація фіксованого курсу загрожують витісненню промислового експорту («голландська хвороба»). Також інституційні деформації «гонитви за рентою» є причиною проциклічності фіскальної політики, за якою криється так званий «хижацький уряд», «ефект ненажерливості» або відверті соціальні конфлікти, пов'язані зі встановленням контролю за ресурсами та відсутністю гарантій прав власності [1].

Незалежність НБУ за GTM-індексом [6] знаходиться на досить високому рівні. Проте незважаючи на досконалість законодавчої бази, на основі якої здійснює свою діяльність Національний банк України, його не можна вважати незалежним, адже він піддається суттєвому впливу уряду. Під час аналізу прозорості за індексом Ейффінгера-Гераац [6], НБУ набрав 6 балів із 15 можливих. Досить низький рівень даного індексу свідчить про недостатню прозорість НБУ, що веде до зменшення довіри до нього.

Пропозиція: Для України питання зв'язку між незалежністю НБУ та інституціональними викривленнями сировинних економік має принципове значення. З одного боку очевидно, що вітчизняна економіка не є типовим прикладом ресурсного багатства, а з іншого — продемонструвала вкрай високу чутливість до світових сировинних цін.

Це означає, що вибір інституціональної модальності функціонування НБУ повинен спиратися на приклади країн, у яких ре-

сурсне багатство не є домінантою. Отже, НБУ має проводити гнучкішу і адекватнішу ситуації монетарну політику і щодо забезпечення цінової стабільності, і вдосконалення порядку призначення керівництва шляхом підвищення обізнаності суспільства з позицією кандидатів.

Метою грошово-кредитної політики є забезпечення стабільності національної валюти, проте на протязі усього періоду функціонування, НБУ жодним чином не виконує її або ж надто специфічно трактує саме поняття «стабільності». Постійні різкі девальвації гривні унаслідок режиму жорсткого валютного курсу, надвисокий рівень доларизації, нерівномірна інфляція свідчать про таке: НБУ незадовільно виконує свою основну функцію.

Єдиним шляхом досягнення основної мети НБУ визначає режим інфляційного таргетування, яке законодавчо регламентоване з 2010 року, а реально почало здійснюватися у середині 2014 р.

Механізм ІТ передбачає зміну ключової ставки як реакцію на зміну рівня цін, які на сьогодні у найбільшій мірі залежать від адміністративного регулювання (а саме, підвищення) тарифів, ЖКГ і цін на світових товарних ринках. З точки зору видів інфляції, це інфляція витрат і, певною мірою, структурна. Враховуючи, що в Україні практично відсутня кореляція між обліковою ставкою і зміною пропозиції грошей, НБУ прагне досягнути своєї цілі за допомогою процентної політики, незважаючи на значну шкоду від неї для усієї економіки. А отже, на кожне підвищення рівня адміністративних цін НБУ реагує підвищенням ключової ставки і, відповідно, стисненням пропозиції грошей. Виникає питання: до якого ступеня можливе стиснення грошової і кредитної маси?

Пропозиції: Очевидно, що «хижацький уряд» не збирається зупинитися у процесі підвищення адміністративних цін, на світових товарних ринках ціни продовжать знижуватися і надалі, тому у найближчий період погіршення економічної ситуації в Україні не припиниться. З нашої точки зору, в Україні слід застосовувати не настільки жорстку і однозначну систему ІТ, а скористатися досвідом країн, які використовують нестандартні монетарні інструменти, котрі довели свою ефективність у якості успішних антикризових заходів. Причому їх доречно поєднувати з проведенням структурних реформ, аби перейти з класу сировинних економік до класу інноваційних.

Виконуючи функцію банку банків, НБУ здійснює кредитне, касове, розрахункове обслуговування банків і регулятивно-наглядову діяльність.

На сьогодні досить поширеною є думка, що відновити кредитну діяльність банків можливо і слід за допомогою значного і довгострокового рефінансування з боку НБУ. Проте, проаналізувавши дані щодо попереднього досвіду та стан вільної ліквідності банків, можна зробити висновок про неспроможність цієї гіпотези [4].

По-перше, кожне значне вливання додаткової ліквідності з боку НБУ у банківську систему викликало значну девальвацію національної валюти. Дискусійним лишається питання, що було першопричиною такої девальвації: дефіцит валюти на ринку чи профіцит ліквідності.

По-друге, рефінансування банків з боку ЦБ є ефективним монетарним інструментом лише у короткому періоді (до 2 тижнів) і головним вважаємо-вчасність або адекватність кредитної підтримки того чи іншого банку.

По-третє, на сьогодні банківська система переповнена ліквідністю, яка через несприятливий інвестиційний клімат не надходить до реального сектору економіки, а обертається у банківській системі, зокрема у депозитних сертифікатах НБУ.

Також слід відмітити, що рефінансування банків з боку НБУ не допомогло їм уникнути банкрутств, адже з 2013 р. по сьогодні кількість банків скоротилася з 180 до 111. НБУ прагне скоротити їхню кількість до 100 або менше. А банкрутство банків, як відомо, традиційно негативно впливає як на банківську діяльність, так і на економіку у цілому [3].

НБУ націлений на значне посилення банківського нагляду аж до розробки рекомендацій банкам щодо доцільності або й можливості кредитування того чи того клієнта. Зараз триває робота над створення Нацбанком Єдиної клієнтської бази позичальників. Нам видаються такі заходи надмірними і загрозливими для банківської таємниці в Україні, що може погіршити інвестиційний клімат у країні ще в більшій мірі.

Пропозиції: З точки зору нашого викладача О.Г. Коптюх, одним із можливих варіантів удосконалення цієї функції було б доцільно змінити форму власності НБУ з державної на приватну, тобто якби акціонерами НБУ стали банки, то відношення між ними стали б більш партнерськими на користь розвитку економіки.

НБУ виступаючи у ролі банкіра і фінансового агента уряду, тісно взаємодіє з органами державної влади з приводу вирішення загальних питань грошово-кредитної, валютної і фіскально-бюджетної політики.

Як відомо, центробанк здійснює управління золотовалютними резервами, проте довга фіксація курсу національної валюти та політика валютних інтервенцій, хоча на якийсь час і послабила тиск на гривню, але не виправдала себе, а з погіршенням політичної та економічної ситуації у 2014 р. посилювався відтік капіталу. У результаті чого обсяги ЗВР зменшились аж до 7,5 млрд дол. США, проте наразі показують тенденцію до зростання [4].

Щодо обслуговування Державного боргу України, то виплати за ОВДП у 2015 р. стали значно більшими за надходження, насамперед внаслідок дорогих запозичень попередніх років. Також слід відмітити, що в розрізі останніх років НБУ збільшує у своїй власності пакет ОВДП, що є негативною тенденцією [4].

Пропозиції: Доречно зауважити, що змінивши номінальний якір економіки з валютного курсу на цільове значення інфляції, НБУ вже не може активно використовувати такий інструмент, як валютні інтервенції, здійснення валютних інтервенцій відтепер має відбуватися лише з метою згладжування різких коливань валютного курсу. Щодо великих обсягів ОВДП у власності НБУ, то це свідчить про фіскальне домінування, що так само суперечить обраному режиму інфляційного таргетування. А отже, НБУ як найшвидше має зменшити, а в подальшому знизити до нуля фінансування уряду та державного боргу.

Підводячи підсумки, я хочу звернути увагу на канали безготівкової емісії (валютний, кредитний і фондовий). Як відомо, в розрізі останніх років превалював саме валютний канал [2] за рахунок здійснення НБУ на міжбанківському ринку валютних інтервенцій у великих обсягах, що в кінцевому випадку не виправдало себе, а тільки нищівно скоротило золотовалютні резерви. Тому, на нашу думку, НБУ має відмовитися від активного використання валютних інтервенцій, а віддати перевагу кредитному каналі, який і буде стимулювати необхідний економічний розвиток.

Список використаних джерел

1. Козлюк В. Незалежність центральних банків у сировинних економіках // Вісник Національного банку України. — Березень, 2016.
2. Мельниченко О.В. Роль рефінансування в емісійній діяльності Національного банку України // Вісник соціально-економічних досліджень. — 2013. — Вип. 4 (51).
3. Макроекономічний та монетарний огляд Національного банку України [Електронний ресурс] — Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=58037

4. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс] Річні звіти НБУ за 2008—2014 рр. – Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=58023

5. Про Національний банк України [Електронний ресурс]: Закон України від 01.05.2016, № 679-14. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/679-14>

6. *Ходакевич С. І.* Аналіз незалежності та прозорості національного банку України : [Електронний ресурс] / С.І. Ходакевич, О.О. Уткина // Глобальні та національні проблеми економіки. — 2014. — груд. (Вип. 2). — С. 1171—1177. — Режим доступу: <http://global-national.in.ua/archive/2-2014/240.pdf>.

Вороніченко А.О., фінансово-економічний ф-т, III курс
Науковий керівник: Коптюх О.Г., к.е.н., доцент,
доцент кафедри банківської справи
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

ВИЗНАЧЕННЯ НАПРЯМКІВ МОНЕТАРНОЇ ПОЛІТИКИ ПРИ РІЗНИХ ТИПАХ ЕКОНОМІКИ

На сьогоднішній день існують різні підходи до класифікації країн світового господарства, наприклад, МВФ, Світового банку, ООН та ін. Так, Україну відносять до малих відкритих сировинних економік. Тому, окремо варто звернути увагу на статус ЦБ у сировинних економіках, адже за таких умов він має свою специфіку діяльності та значно змінює пріоритети макрополітики, що зумовлюється проблемою проциклічності [1]: на фазі економічного зростання у розвинутих країнах одночасно відбувається зростання і у сировинних економіках (зростають ціни на сировину, оскільки є попит); під час кризи у розвинених країнах спостерігаються процеси дефляції, кредитного стиснення, ціни на сировину падають. У результаті цього в сировинних країнах спостерігається така ситуація: через скорочення торгівлі зменшується пропозиція валюти, а попит на неї залишається приблизно такий самий, а також, зважаючи на велику складову імпорту в сировинних країнах, відбувається інфляція. Таким чином, якщо падає економіка у розвинених країнах — падає і в сировинних, але супроводжується це різними процесами: у інноваційних економіках — дефляція, а у сировинних — інфляція, тому

політика ЦБ зовсім різна: у першому випадку — процентні ставки падають (для стимулювання економіки та виробництва), а у другому випадку — процентні ставки зростають (для боротьби з інфляцією).

Традиційне таргетування інфляції чи різні фіксації валютного курсу неспроможні нейтралізувати аспект проциклічності сировинної економіки [2, с. 10]. Інфляційне таргетування для монетарної економіки, коли ВВП залежить від обсягів кредитування економіки, може забезпечити досягнення поставлених цілей, однак для нашої країни, яка побудована за принципом експортно-сировинної моделі, де практично відсутній вплив процентної політики (зміна облікової ставки) на пропозицію грошей і кредиту, це буде проблематично. Зачасту у сировинних економіках регулювання пропозицією грошей відбувається в умовах валютного режиму, тому пропозиція грошей залежить від кількості валюти, яка надійшла до держави від експорту, що значно послаблює економіку, у таких умовах провідні країни-експортери посилюються. З іншого боку в державі з інноваційною економікою пропозиція грошей формується за рахунок дії мультиплікатора, а не через збільшення грошової бази, а роль ЦБ є обмеженою.

Ми можемо й надалі пишатися тим, що Україна є світовим лідером за якістю й площами чорнозему, а нашу пшеницю активно купують на світовому продовольчому ринку. Проте це лише закріплюватиме наше відставання від світових трендів. По-перше, в малій відкритій сировинній економіці, як от в Україні, спостерігається високий ступінь впливу цін імпорту на товари та послуги на внутрішні темпи інфляції. Утім, на сьогоднішній день виникають сумніви й щодо того, чи є Україна великим сировинним експортером, адже на даний момент як і металообробні галузі важкої промисловості, так і зернові культури, що є основою українського експорту, вже не можуть забезпечувати лідерські позиції у конкурентній гонитві між державами [1]. З одного боку, частка сировинного експорту (згідно з World Development Indicators) не вказує на те, що вітчизняна економіка є типовим прикладом ресурсного багатства. З іншого боку, вона продемонструвала вкрай високу чутливість до світових сировинних цін. Так, у періоди, коли ціни на метал і зерно ростуть, обмінний курс в Україні стабільний. Коли ж ціни на сировину падають, відбувається різка девальвація гривні. Це правило справедливо для України вже близько 20 років [4]. Це означає, що вибір інституціональної модальності функціонування НБУ повинен спиратися на приклади

країн, у яких ресурсне багатство не є домінантою [2, с. 23]. Тож, зараз перед Україною стоїть вибір: бути сировинною економікою чи інноваційно розвинутою державою, адже Україна володіє достатньо вагомим і перспективним інноваційним потенціалом. Щорічно українські вчені створюють близько 15 тис. винаходів. Завдяки їм з'явилися і такі, які зараз активно використовуються в Україні та світі [3]. Проте існує така проблема: на даний момент інноваційні процеси в економіці не набули вагомих масштабів. Таке становище обумовлено як браком коштів, так і відсутністю в останні роки дієвої державної системи стимулювання інноваційної діяльності. Існує думка, що брак коштів пов'язаний з відсутністю дешевих кредитів для розвитку бізнесу та високими ставками. Однак, за словами голови НБУ Валерії Гонтаревої, зараз у банківській системі 55 млрд зайвої ліквідності. Це говорить про те, що наші банки мають профіцит ліквідності, вони готові кредитувати, але сьогодні ніхто не хоче надавати кредити, тому що ризики, пов'язані з їх неповерненням, величезні (вищі, ніж очікувані прибутки). Тому, на даному етапі кредити повинні надавати комерційні банки, а не НБУ. Зважаючи на сказане, можна зробити висновок, що саме кредитування має стати основним важелем стимулювання розвитку вітчизняної економіки. При цьому варто застосовувати схеми, що поширені на заході (перекредитування, рефінансування, адже, наприклад, кредити з пониженням ставок є досить ефективними та розповсюдженими у розвинених країнах, кредитування споживачів).

Підсумовуючи, варто ще раз наголосити, що ключем до перетворення існуючих в Україні проблем у нові можливості є інновації. Тому перед нами стоїть вибір: інноваційна держава чи сировинний експортер, а подальша державна політика та, зокрема, монетарних органів має відповідати відповідно обраному вектору розвитку економіки.

Список використаних джерел

1. Frankel J. Fiscal and Monetary Policy in Commodity Based Economy / Frankel J., Smit B., Sturzenegger F // *Economics of Transition*. – 2008. – No. 4. — P. 417—448.
2. Козюк В. Незалежність центральних банків у сировинних економіках / В. Козюк // *Вісник Національного банку України*. – 2016. – № 3 (235). – С. 6—26.
3. Марченко Н. 22 винаходи українців, які відомі світові / Н. Марченко / [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://espreso.->

tv/article/2015/07/24/top_22_ukrayinskykh_vynakhody___bez_yakykh_by_ne_isnuvav_svit

4. *Скаршевський В.* Укрепление гривны: надолго ли? / В. Скаршевський [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://forbes.net.ua/opinions/1415064-ukreplenie-grivny-nadolgo-li?utm_medium=social&utm_source=vk.com&utm_campaign=ukreplenie-grivny-nadolgo-li

Громницька І.Ю., фінансово-економічний ф-т, III курс
Науковий керівник: Коптюх О.Г., к.е.н., доцент,
доцент кафедри банківської справи
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

НЕСТАНДАРТНІ ІНСТРУМЕНТИ МОНЕТАРНОЇ ПОЛІТИКИ ЯК АЛЬТЕРНАТИВА ДЛЯ УКРАЇНИ

Монетарна політика інноваційних країн, сировинних і тих, що розвиваються, принципово різниться. Інноваційні, розвинуті країни стали такими саме завдяки широкому розвитку кредитування економіки, і націленості на це монетарної політики ЦБ. Саме цього ми очікуємо і для України.

Як відомо, економіка розвивається циклічно. Переважно, це викликано зростанням і зниженням коефіцієнта грошово-кредитної мультиплікації, яка породжує кредитні цикли.

Очевидно, що темпи заборгованості за кредитами в США і відповідно, ВВП, зростали циклічно, зазнаючи анти-циклічного або про-циклічного впливу ключової ставки ФРС за період 1960—2011 рр.

Створення інституту Центрального Банку ставило за мету проведення антициклічної політики і саме її було продемонстровано під час останньої фінансової кризи у більшості країн світу. Так, зокрема, при стрімкому зниженні коефіцієнта мультиплікації (з 16 до 3 у США), на протигагу стисненню грошової маси, центральні банки розвинутих країн почали так само стрімко нарощувати грошові бази, тобто здійснювали емісію грошей за рахунок готівкової складової та резервів. За останні роки у світі центральними банками було здійснено емісію на 29 трильйонів доларів, з яких 4,5 трильйони здійснено ФРС, а 3,7 – ЄЦБ, при тому що обсяги грошової маси не зазнали значних змін, вони зберегли свою динаміку повільного зростання.

Приріст мультиплікатора в США

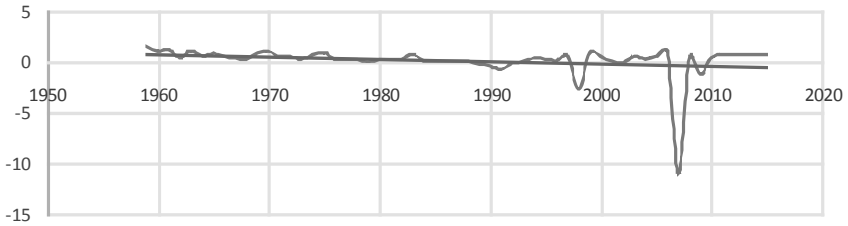

Рис. 1. Приріст значення коефіцієнта грошово-кредитної мультиплікації в США за 1960–2016 рр.

Звичайно, кредитні гроші і ті, що емітовані центробанками, по різному впливають на економіку. Їх можна класифікувати як такі, що сприяють розвитку (кредитні), і антикризові, котрі підтримують економіку на попередньому рівні (емітовані ЦБ). Проте головне своє завдання — утримати економіки країн від стрімкого падіння у кризу, центральні банки виконали успішно. Чого не можна сказати про НБУ, який не виконав свого ані головного завдання, ані державницького. І своїми діями (закриття банків, стрімка девальвація, негуманна політика інфляційного таргетування за рахунок значного збіднення населення, неадекватне рефінансування банків, значна частина яких не повернута), сприяв поглибленню кризових явищ.

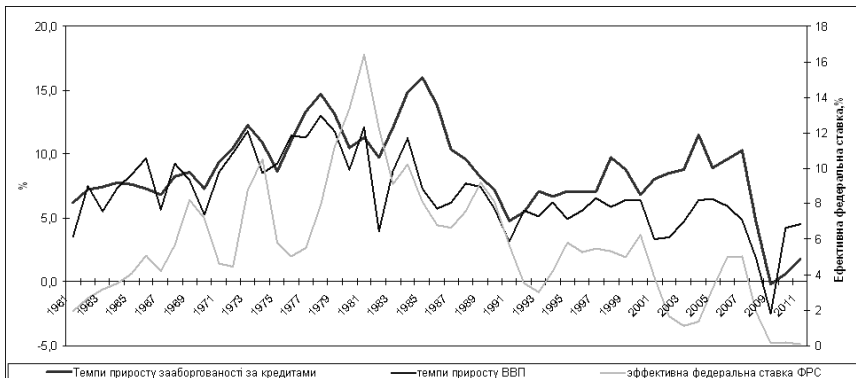

Рис. 2. Проциклічність впливу ефективної федеральної ставки ФРС на зміну ВВП і заборгованості за кредитами в США за 1960—2011 рр.

Центральні банки почали широко використовувати нестандартні монетарні інструменти.

З моєї точки зору НБУ слід урахувати досвід застосування нестандартних інструментів.

Світова фінансова криза і наступна за ним рецесія (повільне відновлення) внесла певні корективи в методи і способи проведення монетарної політики розвиненими країнами. У звичайний час монетарні імпульси передаються в реальний сектор економіки в основному за допомогою зміни вартості та дохідності фінансових активів, які, в свою чергу, впливають на рішення економічних агентів, визначаючи тим самим загальну економічну динаміку. Підтримання незначного економічного зростання глобальної економіки останнім часом відбувається за допомогою нетрадиційних методів грошово-кредитної політики, які застосовують центральні банки різних країн (у першу чергу США).

Спеціально для США було розроблено *програми кількісного пом'якшення QE (Quantitative easing)*, в рамках яких Федеральна резервна система викуповує у банків боргові зобов'язання (бонди) іпотечних агентств і казначейські облигації США, вливаючи у фінансову систему певний обсяг коштів. Програми кількісного пом'якшення та їх наслідки продемонстровано в табл. 1 і 2.

На початку 2008 року ФРС різко знизила відсоткові ставки майже до нуля, після чого можливості проведення стимулюючої монетарної політики традиційними методами було вичерпано. QE 1 мала своєю метою порятунок великих корпорацій, банків і приватних підприємств шляхом викупу їх знецінених боргів. Тобто, на меті було не дати обвалитися економіці – підтримати на плаву найбільші компанії та банки, аби вони, закрившись, не створили дефолтної ситуації в країні та не потягнули за собою й інші компанії.

Таблиця 1

ПРОГРАМИ КІЛЬКІСНОГО ПОМ'ЯКШЕННЯ ФРС

Програма	QE 1	QE 2	QE 3
Період	Листопад 2008–2009 рік	2 листопада 2010	13 вересня 2012
Інструменти	Іпотечні та інші облигації	Казначейські облигації	Іпотечні + казначейські облигації
Обсяг QE	1,7 трлн дол. США	900 млрд дол. США	85 млрд дол. США

КІЛЬКІСНЕ ПОМ'ЯКШЕННЯ ФРС

Показники	Національний борг, трлн дол. США	Безробіття, %	Індекс Доу Джонса
2008-2010 QE1	10,6	6,8	8,829
2010-2011 QE2	13,86	9,8	11,006
2012 QE3	16,6	7,8	13,540
2013 QE4	16,74	7,6	15,112
2014 QE4	18,00	5,8	15,695
2015	18,80	5,0	17,880
2016	19,26	4,9	15,66 – 11.02.2016 18,003 – 22.04.2016

За час дії програми поживавилась економіка Сполучених Штатів, поступово відновився ринок цінних паперів (фондові індекси зростали майже до 100 %), відбулася поступова девальвація курсу долара.

Ця програма не є панацеєю, але в кризовій ситуації вона певною мірою допомогла не обвалити економіку за кілька днів, а втримати її. Сьогодні QE 3 вже вичерпала свої можливості і ФРС розглядає QE 4 чи альтернативне рішення послаблення монетарної політики через QE, оскільки ставка ФРС і так близька до нуля. Ціни в США, за винятком волатильних цін на продукти харчування, енергоносії та житлову нерухомість, яку важко оцінити, зростають менш ніж на 1 % на рік (при цільовому орієнтирі ФРС 2 %) і якщо валюти Китаю та інших країн продовжать знецінюватися, інфляція в США буде ще нижчою. Але ФРС шукає нові шляхи вирішення проблеми на даному етапі, не знищуючи вже існуючого.

Одночасно зі США політику кількісного пом'якшення проводять й інші країни, в результаті чого збільшуються обсяги резервів усіх центральних банків світу. Наприклад, сукупні активи Федеральної резервної системи США зросли з 6 % від ВВП (близько 870 млрд дол.) улітку 2007 року до 22 % від ВВП (3,5 трлн дол.) станом на червень 2013 року, активи Банку Англії станов-

лять 375 трлн фунтів стерлінгів, або майже 25 % від ВВП. Із квітня 2013 року Банк Японії щомісяця викуповує облігацій на суму більше 70 млрд дол. Таку практику було започатковано після того, як Прем'єр-міністр Японії Сіндзо Абе дав вказівку центральному банку вжити заходів для подолання дефляції в країні (збільшити рівень інфляції до 2 %).

Політика «кількісного пом'якшення» показує можливість використання емісійного фінансування для стимулювання економічного зростання, проте це вимагає вирішення питань збільшення рівня монетизації економіки, підвищення кваліфікації персоналу, якому будуть довірені в управління нові грошові потоки, а також виключені можливості їх нецільового використання.

Ми можемо зробити висновок, що курс НБУ на інфляційне таргетування в даних умовах не досить ефективний, тому необхідно розробити максимально ефективну антикризову модель для України. Не можна не приділяти достатньої уваги кредитуванню! Звичайно є певні негативні наслідки, зростання грошової маси та інфляції, але населення не залишається за межею бідності, відбувається підтримка гігантів промисловості, банків і компаній, що мають великі частки на ринку, але не можуть розрахуватися по зобов'язанням чи запустити нову продуктову лінійку, бо саме вони забезпечують зайнятість населення та ріст ВВП.

Голова ФРС Єллен Джанет нещодавно зробила дещо сенсаційну заяву в інтерв'ю, сказавши, що навіть якщо їй доведеться обирати між стабільним рівнем інфляції і безробіттям, то вона обере саме безробіття. Бо підтримання високого рівня зайнятості, високого рівня добробуту населення – це вища ціннісна мета для влади (мета ФРС).

В ЄЦБ Маріо Драгі було запропоновано інший варіант підтримки реального сектору економіки – банкам, котрі надаватимуть кредити в реальний сектор економіки (тобто підтримають підприємства та фірми, котрі цього потребують – незалежно від їх стану), будуть надаватися «дешеві кредити» від ЄЦБ – за від'ємною % ставкою. Таким чином ЄЦБ простимулював бажання та можливість кредитування економіки в ЄС.

За нинішніх умов НБУ необхідно розробити альтернативний шлях подолання кризової ситуації, котру ми маємо сьогодні в країні, що став би індивідуально розробленою ефективною моделлю виходу з кризи та подальшого економічного розвитку. В жодному разі не можна відмовлятися від кредитування, бо саме воно є стартом для того аби дати поштовх виробництву і можливості розвиватися, а в кризових ситуаціях – підтримати компанії і

тим самим попікнутися не тільки про їх фінансовий стан і ліквідність, а й про населення. На жаль, ми не маємо панацеї від такої хвороби, як криза. Лікування економіки за допомогою стандартних схем уже вичерпало себе, тому потрібно здійснювати антикризові заходи використовуючи нестандартні монетарні інструменти.

Список використаних джерел

1. Генеза банківських криз: монографія / [М.І. Диба, А.М. Мороз, Т.П. Остапшин та ін.]; за заг. ред М.І. Дибі і д.е.н., проф. А.М. Мороза. – К.: КНЕУ, 2014. – 578 с.
2. Федеральна резервна система США. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.federalreserve.gov/>
3. Monetary Policy report / Chairman Ben S. Bernanke / Report to the Congress Before the Committee on Financial Services, U.S. House of Representatives, Washington, D.C. / July 17, 2013. – 60 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.federalreserve.gov/monetary-policy/mpir_default.htm.
4. Світовий банк. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.worldbank.org>.
5. Національний банк України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>.
6. Барановський О. І. Фінансові кризи: передумови, наслідки і шляхи запобігання: Монографія. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2009. – 754 с. – Р. 2 «Економіка «мильних бульбашок».
7. Долгової пазурь на грани взрива. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://woc-org.com/index.php?name=pressa>.

Скрипченко К.Г., фінансово-економічний ф-т, III курс
Науковий керівник: Коптюх О.Г., к.е.н., доцент,
доцент кафедри банківської справи
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

НЕТРАДИЦІЙНІ ЗАХОДИ МОНЕТАРНОЇ ПОЛІТИКИ

Після фінансової кризи 2007—2009 рр. по зоні євро додатково вдарила боргова криза, яка почалася в Греції і поширився на інші країни-члени. Боргова криза призвела до фрагментації єдиного фінансовий ринок і до важливих відмінностей в умовах кредитування в усіх державах єврозони. Ситуація була додатково погли-

блена негативними тенденціями в банківській системі. Європейський центральний Банк (ЄЦБ) стикнувся із завданням відновлення грошової трансмісії для підтримки економіки в цих обставинах. Проте, традиційні грошово-кредитні інструменти були не досить ефективні у вирівнюванні умов запозичення і стабілізації міжбанківського ринку. Таким чином, ЄЦБ перейшов до дещо нетрадиційної грошово-кредитної політики.

Загальновизнана класифікація нетрадиційних заходів грошово-кредитної політики була розроблена Міжнародним валютним фондом у 2009 році. За якою виділяють: Інструмент кредитного пом'якшення, кількісного пом'якшення, Інструмент політики зобов'язань та Інструмент збільшення ліквідності, або пом'якшення ліквідності.

Для детальнішого аналізу монетарної політики ЄЦБ в умовах сучасної фінансової кризи в роботі виділено три періоди її реалізації, що принципово різняться як цілями політики, так і їх реалізацією:

I: серпень 2007 року — травень 2010 року;

II: травень 2010 року — травень 2013 року;

III: травень 2013 року — по теперішній час.

Заходи, вжиті ЦБ на початковому етапі кризи, були спрямовані в основному на стабілізацію фінансового ринку і, перш за все, банківського сектора, за допомогою надання їй додаткової ліквідності. Так, з 2007 року ЄЦБ змінює порядок розподілу ліквідності банківському сектору. Тепер ліквідність надається на початку кожного звітного періоду з надлишком, поступово знижуючись до нуля до кінця періоду, а не рівномірно протягом усього періоду. Також ЄЦБ проводить додатково довгострокові операції з рефінансування (LTRO). Разом з тим, ЄЦБ застосовує комплекс заходів, які стали відомими як «Розширена кредитна підтримка». Основу «розширення кредитної підтримки» склали модифіковані MRO і операції LTRO, в результаті яких де-факто банки отримували необмежений доступ до ліквідності центрального банку за фіксованою процентною ставкою. Також у цей період ЄЦБ вводить програму викупу облігацій з покриттям — (CBPP 1), покликану полегшити умови фінансування для кредитних установ і підприємств.

У наступний період боргової кризи була введена друга програма викупу облігацій з покриттям — (CBPP 2), ЄЦБ у цей період проводить також дві наддовгострокові операції по рефінансування (VLTRO) із 36-місячним терміном погашення. У вересні

2012 року ЄЦБ починає нову програму викупу державних облігацій — програма прямих грошових операцій (OMT).

Початок останнього періоду характеризувався різким зменшенням розміру балансу ЄЦБ і надлишкових резервів, що пояснюється достроковим погашенням 1 трильйона VLTRO. З одного боку, це стало сприятливим сигналом стану банківського ринку, що показує, що банки менше потребують допомоги ЄЦБ. З іншого боку, оскільки кількість кредитів в економіці зменшилася, це підштовхнуло ринкові процентні ставки до зростання. У відповідь на різке підвищення ринкових процентних ставок ЄЦБ почав їх зниження. У листопаді 2013 року ставка MRO була знижена до 0,25 %.

У середині 2013 року ЄЦБ перейшов до нової для нього нетрадиційної міри монетарної політики — політики оголошень. У червні 2014 року ЄЦБ знову скорочує процентні ставки. Крім того, ЄЦБ оголосив про призупинення стерилізації операцій SMP.

Також була введена програма цільового довгострокового рефінансування (TLTRO). Відмінність TLTRO від LTRO в тому, що ЄЦБ ввів для комерційних банків обмеження на використання отриманих коштів, змушуючи банки витратити отримані гроші на кредитування реального сектора економіки.

У вересні 2014 року ЄЦБ оголошує про початок програми купівлі облігацій, забезпечених активами (програма ABS), а також покупку облігацій з гарантованим покриттям. Ці програми отримали назва ABSPP і CBPP 3. Їх термін дії повинен бути не менше двох років. Програми ABSPP і CBPP 3 були запущені з метою стимулювання кредитування реального сектора економіки, що мало сприяти, подоланню дефляційних тенденцій, які спостерігаються в 2014—2015 роках, і, в кінцевому підсумку, повернення інфляції до рівня 2 %.

У січня 2015 ЄЦБ анонсує початок програми кількісного пом'якшення (QE). На додаток до програм покупки облігацій, забезпечених активами (ABSPP), а також програмою покупки облігацій з гарантованим покриттям (CBPP 3), оголошує про початок програми PSPP.

У цілому можна стверджувати що заходи НМП розширюють інструментарій ЦБ і дають можливість подолати обмеженість традиційних заходів. Це, в свою чергу, створює передумови для застосування НМП у протидії кризовим явищам у майбутньому.

На основі проведеного аналізу можна виділити такі відмінні риси монетарної політики ЄЦБ в умовах сучасної кризи:

— нетрадиційні заходи монетарної політики не заміняли традиційну монетарну політику, а діяли паралельно з нею, допома-

гаючи традиційної процентній політиці краще впливати на економіку;

— ЄЦБ надавав перевагу нетрадиційно впливати на економіку, використовуючи інструменти кредитного пом'якшення з подальшою стерилізацією наслідків їх впливу на грошову пропозицію;

— ЄЦБ використовував монетарну політику не тільки для боротьби з фінансовою кризою як, наприклад, ФРС, але і для боротьби з борговою кризою.

Список використаних джерел

1. Urszula Szerbowicz The ECB Unconventional Monetary Policies: Have They Lowered Market Borrowing Costs for Banks and Governments? // The International Journal of Central Banking 2015.

2. *Золотарева О.А.* Грошово-кредитна політика: від мейстріма до пострадянських реалій: монографія. — СПб.: Вид-цтво СПбГЕУ, 2014.

Бура В.Ю., фінансово-економічний факультет, III курс
Науковий керівник: *Коптюх О.Г.*, к.е.н., доцент,
доцент кафедри банківської справи
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

ПОВЕДІНКА ТА ТЕНДЕНЦІЇ ІНФЛЯЦІЙНИХ ОЧІКУВАНЬ В УКРАЇНІ

На сьогодні гроші функціонують як результат довіри до держави, яка емітує їх безпосередньо через центральний банк і комерційні банки через грошово-кредитний мультиплікатор. Отже, якщо гроші виникають як результат довіри до банківської системи, то саме довіра до монетарних інститутів є ключовою умовою для розвитку кредитування. Проте кредит центральних банків і комерційних банків справляє абсолютно різний ефект на розвиток економіку. Так, кредитування комерційними банками реального сектору економіки сприяє розвитку як виробництва, так і інноваційного сектору. Але зростання грошової бази, тобто прямої емісії грошей центральним банком, як правило має ефективний результат лише у випадку зниження коефіцієнта мультиплікації, тобто в кризових ситуаціях, а за інших умов здатна призвести до зростання інфляції. Тому сучасне кредитування базується на довірі господарюючих суб'єктів до монетарних інститутів, адже,

саме слово «кредит» з латинського переводиться, як «довіра». В політиці інфляційного таргетування, така довіра проявляється через інфляційні очікування і є важливим економічним показником, що характеризується високим ступенем волатильності.

Так, Джилл Хемонд, директор центру по центральних банківських досліджень у Банку Англії, вказує, «що на сьогодні все частіше підкреслюється значення інфляційних очікувань для грошово-кредитної політики. Вплив рішень в області грошово-кредитної політики на очікування приватного сектора стало важливим фактором, який враховується політиками» [3 с. 6].

Також начальник департаменту фінансових та економічних досліджень Банку Канади Michael Ehrmann вказував на те, що не завжди низька інфляція може породити нормальні інфляційні очікування, а навпаки, може призвести до пониження ділової активності суб'єктів господарювання та матиме негативний вплив для економіки [1 с. 214].

Адже, якщо в країні відбувається спад інфляції через зниження ВВП, тобто комерційні банки перестануть надавати позички підприємствам, що призведе до їх знищення, це в свою чергу спричинить масове безробіття, такий результат не зможе відновити довіру населення до монетарних інститутів.

Тому центральні банки мають поступово вводити інструменти пониження інфляції та слідкувати за зміною інфляційних очікувань серед населення. Також потрібно враховувати, що інфляційні очікування можуть неоднаково змінюватися в різних регіонах країни, так, на сьогодні в Україні інфляційні очікування є диференційованими за регіональною ознакою (табл. 1) [2, с. 9].

Таблиця 1

РОЗМІР ІНФЛЯЦІЙНИХ ОЧІКУВАНЬ ЗА РЕГІОНАМИ УКРАЇНИ

Регіон	Очікування споживачів		Очікування фірм	
	Середнє значення	Кількість спостережень	Середнє значення	Кількість спостережень
Київ	19,4	178	26,3	145
Північ	22,1	341	26,0	68
Захід	11,9	508	27,7	154
Центр	23,8	443	26,7	265
Південь	25,8	335	26,9	133
Схід	28,2	167	27,7	64

Також, в Україні на даний момент державний банк повністю втратив довіру населення, тому рівень інфляційних очікувань фірм, які слідкують за банківською діяльністю є аналогічний, як і в тих, хто не слідкує (рис. 1). Адже більшість серед населення вважають інформацію, яка представлена НБУ, не прозорою і такою, що не відповідає реальності [2, с. 19].

Рис. 1. Інфляційні очікування фірм, обізнаних з діяльністю НБУ

Список використаних джерел

1. *Ехремани М.* Ірієнтація на інфляцію нижче: яка поведінка інфляційних очікувань? / Міхаель Ехремани // Інтернаціональний журнал центрального банку США. – 2015. – №11. – С. 213–249.
2. *Куабіон О.* Інфляційні очікування в Україні: довгий шлях до закріплення / О. Куабіон, Ю. Городніченко // Вісник НБУ. – 2015. – №233. – С. 1–69.
3. *Хеммонд Д.* Практика инфляционного таргетирования – 2012 / Джилл Хеммонд // Центр дослідження діяльності центральних банків. – 2012. – №29. – С. 1–49.

Напрямок 2

БАНКИ УКРАЇНИ ЯК ОСНОВНІ КРЕДИТОРИ РЕАЛЬНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ

(Модератор напрямку: Охрименко І.Б., к.е.н., ст. викл.)

Дубенець А.О., Новак Є.С., фінансово-економічний
факультет, III курс

Науковий керівник: Охрименко І.Б., к.е.н., ст. викл.

кафедри банківської справи

ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМКИ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ РЕАЛЬНОГО СЕКТОРА УКРАЇНСЬКОЇ ЕКОНОМІКИ

Розвиток реального сектору економіки ніколи не був другорядним питанням. Але за сучасного стану економіки України набуває особливої актуальності. Реальний сектор економіки – це та частина, яка по справжньому забезпечує розвиток країни. Тому, в першу чергу необхідно кредитувати підприємства усіх рівнів бізнесу в частині оновлення матеріально-технічної бази, адже це основний важіль, щодо забезпечення зниження витрат підприємств, а отже збільшення їх прибутків.

На сьогодні основними експортними галузями економіки є металургійна промисловість, сільське господарство, машинобудівна та хімічна промисловості, частка яких становить понад 60 % експорту. Одним з напрямків кредитування мають стати наукоємні галузі, адже саме вони виробляють найдорожчі кінцеві продукти, а база для розвитку цього напрямку є потужною.

Найгостріше потреба фінансування стоїть у сфері АПК. Агропромисловий сектор значно відстав від сучасних тенденцій. Використання застарілих знарядь праці та методик призводять до збільшення затратності та низької кінцевої якості продукції.

Кредитування підприємств АПК передбачає ряд особливостей, що зумовлені специфікою галузі, основною з яких є необхідність кредитування всього кругообігу капіталу. Крім сезонної специфіки кредитування сільського господарства має інші особливості:

— низька рентабельність сільськогосподарських підприємств;

- висока ризиковість діяльності;
- складність забезпечення кредитів.

Ці та інші особливості зумовлюють ускладнення отримання для аграрних підприємств кредитів, а отже вони стають недоступними для широкого кола позичальників.

На кінець 2014 року портфель кредитів суб'єктів сільського господарства становив 57 млрд грн. За строками користування кредитними ресурсами переважають середньострокові (від 1 до 5 років), які складають понад 49 %. Також значна частина припадає на короткострокові кредити (до 1 року) — майже 47 %; довгострокові кредити, на термін більше 5 років, становлять зовсім незначну частку (близько 4 %). Довгострокове кредитування, незважаючи на збільшення обсягів за останні 5 років, усе ще становить малу частку. Та все ж можна стверджувати, що збільшення обсягів довгострокового кредитування є позитивною тенденцією, адже свідчить про те, що банки, хоча і не в значних обсягах, але проявляють зацікавленість до інвестиційного кредитування сільськогосподарських підприємств.

Навіть у періоди економічного піднесення банківська система надавала перевагу кредитуванню не аграрної сфери, а інших галузей економіки. За умов економічної кризи загальне скорочення обсягів кредитування відбувається здебільшого за рахунок обмеження кредитування АПК.

Кредитне забезпечення АПК, окрім інших факторів, великою мірою залежить від суми коштів державного бюджету, спрямованих на програму здешевлення позик АПК. Законом України «Про Державний бюджет України на 2015 рік» було передбачено видатки загального фонду за програмою «Фінансова підтримка заходів в агропромисловому комплексі шляхом здешевлення кредитів» з обсягом фінансування 300 млн грн. За підсумками року фактично використано 290,6 млн грн. Спрямовані бюджетні кошти дозволили здешевити кредити загальним обсягом 7,8 млрд грн. Враховуючи, яку частку ВВП займає в аграрному секторі, те, що здешевлено було лише 7,8 млрд (14 % від кредитного портфелю АПК), а бюджетні кошти були використані не повністю можна зробити висновок про те, що:

- а) програма є маловідомою серед аграріїв;
- б) або умови для доступу до програми є неможливими до виконання для більшості потенційних позичальників.

У цілому можна зробити висновки, що ключовими факторами, що впливають на ринок кредитування аграрної сфери, є:

— високі відсоткові ставки, що є наслідком високих ризиків галузі;

— відсутність ліквідної застави;

— наявність менш ризикових альтернатив для банків.

Незважаючи на наявні проблеми кредитування, сільське господарство є перспективним напрямом. Сьогодні аграрна сфера є одним з лідерів експорту. Враховуючи зростаючий попит на сільськогосподарську продукцію, ця галузь є дуже перспективною для розвитку.

Основними напрямками подолання проблем пов'язаних з кредитуванням аграрного сектору є:

— підтримка із сторони держави, що може проявлятися у формі програм здешевлення кредитів, або у створенні спеціалізованого банку, метою якого буде не прибуток, а забезпечення ефективного зростання галузі;

— створення програми державного сприяння розвитку лізингових операцій;

— державна підтримка створення кооперативних банків.

Доцільним є введення пільг для сільськогосподарських підприємств повного циклу. Це дозволить переорієнтувати частину експорту з сировинної продукції до експорту готової продукції, що має більшу додану вартість.

Вирішення проблем, що пов'язані з банківським кредитуванням АПК, призведе до:

— економічного ефекту;

— зростання економічного потенціалу країни;

— підвищення конкурентоспроможності галузі та економіки України;

— розв'язання соціального питання.

В Україні існують історичні та географічні підстави для розвитку АПК. Враховуючи, якою важливою складовою АПК є і у ВВП, і в структурі експорту, держава має створити всі можливі умови для розвитку сільського господарства. Для держави сприяння розвитку АПК має бути пріоритетним, і не тільки на папері, але й у реальних діях.

Список використаних джерел

1. Збарський В.К. Особливості та проблеми кредитування аграрного сектору економіки України [Текст] / Збарський В.К. // Збірник праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки) – 2014. – № 3 (27). – С. 155–160.

2. Офіційний сайт Міністерства аграрної політики та продовольства України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minagro.gov.ua>

3. Кредитування сільськогосподарських корпорацій іншими депозитними корпораціями (банками) [2011–2016 рр.] [Електронний ресурс] // Національний банк України. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>.

4. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua/

Залізан Т.І., Тригубенко А.С., фінансово-економічний факультет, III курс

Науковий керівник: Білошапка В.С., канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри банківської справи ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

ВЗАЄМОВПЛИВ ДІЛОВИХ ОЧІКУВАНЬ ПІДПРИЄМСТВ І КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ БАНКІВ УКРАЇНИ

Наш час доводить наявність суттєвого чинника впливу на функціонування підприємств малого та середнього бізнесу, який неабияк пов'язаний із фінансуванням їх діяльності. Маємо на увазі кредитування, яке здатне вагомо розширити параметри ведення малого та середнього бізнесу в Україні за рахунок додаткового фінансового ресурсу. Але сьогодні суб'єкти малого та середнього бізнесу відчувають, з однієї сторони, необхідність залучення кредитного ресурсу, з іншої сторони, наявність доволі суттєвих проблем у системі їх ефективного кредитування.

За нещодавно проведеним опитуванням НБУ підприємства очікують на поживавлення ділової активності у 2016 році. Другий квартал поспіль індекс ділових очікувань перевищує значення 100 %, якого не спостерігалось з II кварталу 2014 року (пис. 1.). Така тенденція є наслідком покращення очікувань бізнесу щодо перспектив зростання обсягів реалізації продукції та інвестицій, а також покращення фінансово-економічного стану підприємств [1].

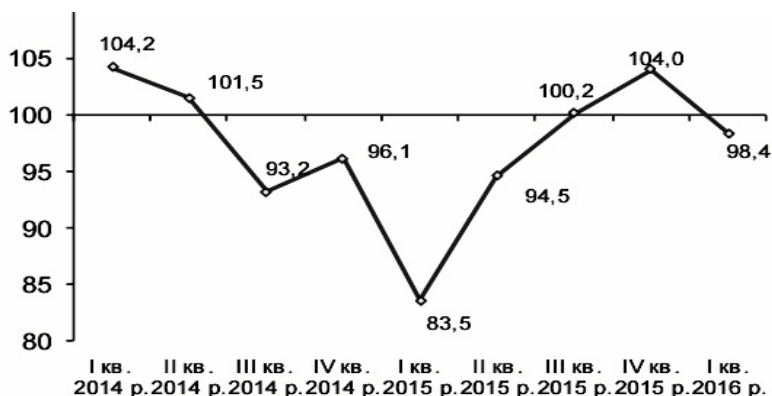

Рис. 1. Індекс ділових очікувань підприємств України, %

Джерело :Аналітичний звіт НБУ [2]

У IV кварталі збільшилась кількість респондентів, що зазначали посилення жорсткості стандартів кредитування суб'єктів господарювання з 16 % до 37 %. Найбільшою мірою посилення жорсткості відбулось за довгостроковими кредитами та кредитами великим підприємствам (рис. 2) [2].

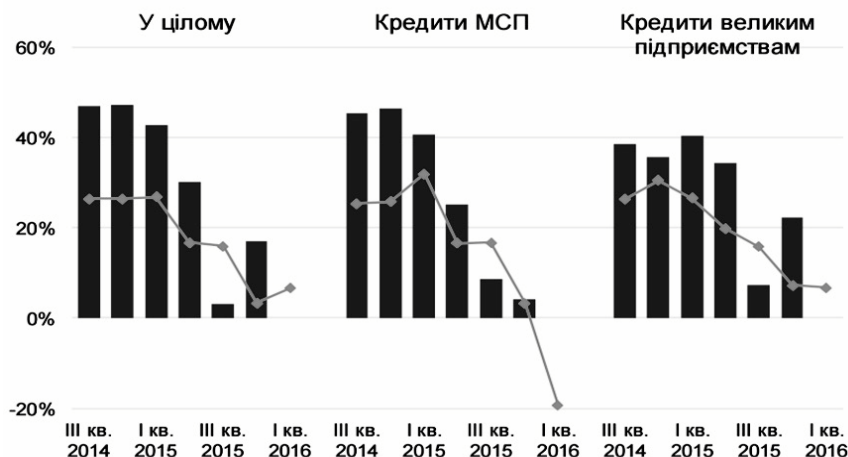

Рис. 2. Зміна стандартів схвалення кредитних заявок суб'єктів господарювання

Джерело :Аналітичний звіт НБУ [2].

У 2016 р. банки очікують збереження загальної тенденції посилення жорсткості стандартів, попри пом'якшення стандартів кредитування МСП і короткострокових кредитів. Також зберігається негативний вплив ризику застави. У IV кварталі 2015 року рівень схвалення заявок на кредити суб'єктів господарювання в цілому зменшився під впливом скорочення кредитування великих підприємств. Водночас збільшився рівень схвалення заявок кредитів МСП, короткострокових кредитів і кредитів у національній валюті [2].

Розглядаючи середньозважену вартість кредитів бачимо, що відсотки по кредитах, які є найважливішими для розвитку економіки, є досить високими. Особливо ставки по довгостроковим кредитам були високі у 2012 році, ну і звичайно зараз, коли гривня знецінилась більше ніж у 3 рази (табл. 1).

Таблиця 1

**ВАРТІСТЬ КРЕДИТІВ ЗА ДАНИМИ СТАТИСТИЧНОЇ ЗВІТНОСТІ
БАНКІВ УКРАЇНИ (БЕЗ УРАХУВАННЯ ОВЕРДРАФТУ)**

Дата	Середньозважена вартість у процентах річних, % для суб'єктів господарювання					
	національна валюта			іноземна валюта		
	усього	коротко- строкові	довгостро- кові	усього	коротко- строкові	довго- строкові
31.12.11	14,2	14,5	13,5	10,7	9,4	10,7
31.12.12	18,7	18,4	21,6	11,3	12,3	10,2
31.12.13	18,4	18,5	16,6	2,5	2,5	0,0
31.12.14	20,5	20,8	16,1	11,1	11,0	11,1
31.12.15	18,9	18,8	26,4	14,9	14,9	0,0
18.04.16	19,3	19,1	23,0	7,7	7,6	11,0

Джерело: Складено за даними Національного банку України [3].

Отже, кредитна політика банків відіграє досить високу роль в економіці. Способами вирішення ситуації, що склалась, мають бути: розвиток систем пільгового кредитування та оподаткування банків, які приймають участь в активному кредитуванні суб'єктів господарювання; спрощення вимог НБУ; введення новітніх кредитних технологій і нових банківських продуктів для суб'єктів малого підприємництва; запровадження системи пільгового кре-

дитування для сільськогосподарських і промислових підприємств; активне залучення в Україну коштів міжнародних організацій.

Список використаних джерел

1. Ділові очікування підприємств України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document;-jsessionid=D929ABBE8393C781BAB185C941BBDC2?id=29626717>

2. Аналітичний звіт «Опитування про умови кредитування» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=26405543>

3. Вартість кредитів за даними статистичної звітності банків України (без урахування овердрафту) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.bank.gov.ua/files/Procentlastb_KR.xls

Ярошенко С.С., фінансово-економічний факультет, II курс
Науковий керівник: Циганова Н.В., к.е.н., доцент,
доцент кафедри банківської справи
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

РОЛЬ ІПОТЕЧНОГО КРЕДИТУВАННЯ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ

Основним показником, який характеризує економічну ситуацію в країні, є динаміка ВВП. У своїй роботі ми ототожнюємо поняття економічне зростання і зростання ВВП. З точки зору макроекономіки зростання ВВП можна описати формулою: $\Delta Y = m_e \cdot \Delta E$, де ΔY – приріст ВВП, m_e – мультиплікатор витрат, ΔE – приріст автономних витрат. При чому в макроекономіці автономні витрати тотожні інвестиціям, тому що витрати для однієї зі сторін є інвестиціями для іншої, тобто початкову формулу можна трансформувати: $\Delta Y = m_e \cdot \Delta I$, де ΔI – приріст інвестицій [2, с. 223].

Отже, для зростання ВВП необхідні інвестиції у певний сектор економіки. Але постає питання, як обрати сектор інвестуван-

ня? З точки зору держави, пріоритетною сферою для інвестування є галузь з найбільшим мультиплікатором. Це можна пояснити тим, що для такої галузі обсяг необхідних інвестицій для досягнення заданого рівня економічного зростання буде найменшим. Загальновідомим є той факт, що саме інвестування в будівельну галузь є локомотивом для економічного зростання. Простіше це можна пояснити цифрами. Мультиплікатор у сфері будівництва становить 5,2, тобто з 1 гривні, інвестованої в будівництво, приріст ВВП становитиме 5,2 гривні. Надалі ми будемо розглядати лише сферу житлового будівництва через значну не насиченість цього ринку, а отже і наявність значних резервів для економічного зростання. Основною перепорою, що стримує інвестування в житлове будівництво, є недоступність для більшості населення іпотечних кредитів, що пов'язано з високими процентними ставками за кредитом, які роблять іпотеку «золотою» [1, с. 392]. Іншою перепорою є небажання банків кредитувати на довгий строк, бо наразі не стабільна економічна ситуація в країні, а отже не має впевненості у наступному дні. Цим же можна пояснити і високі процентні ставки за кредитами. Далі опишемо механізм, який дозволить нівелювати дані перепони, а отже відкрити шлях до інвестування в будівництво і, як результат, до зростання ВВП.

Етапи реалізації програми:

1. Отримання довгострокового кредиту в розмірі 1323 млн дол. США під 3 % річних на розвиток реального сектору економіки від Європейського Банку Реконструкції та Розвитку.

2. Уряд розроблює заходи, щодо призначення уповноважених банків для іпотечного кредитування населення строком на 16 років під 5 % річних (різниця — для покриття ймовірних валютних ризиків) на відповідну суму в гривнях. Вимогою уряду є додержання умов первинного, вторинного, третинного та четвертинного кредитування економічних суб'єктів. Повернення тіла кредиту банками здійснюється одноразово в кінці терміну, проценти сплачуються щорічно.

Первинне кредитування — зобов'язання банку видати всі отримані за програмою кошти, як іпотечне кредитування 1 етапу строком на 15 років.

Вторинне кредитування — право банку видавати нові кредити, але лише з тих коштів, які надійшли, як виплата за іпотекою і лише юридичним особам на розвиток сфери виробництва, і не більше ніж 25 % від суми, що надходить за виплатами. Залишок повинен видаватися в іпотечне кредитування 2 етапу.

Третинне кредитування – право банку видавати нові кредити будь-яким економічним суб'єктам, але лише з тих коштів, які надійшли, як виплата за іпотекою 2 етапу, і не більше ніж 25 % цієї суми. Інша сума видається, як іпотечне кредитування 3 етапу. Це кредитування, ще можна назвати «соціальним».

Четвертинне кредитування – право банку видавати нові кредити будь-яким економічним суб'єктам, з коштів отриманих від третинного кредитування.

Саме такий порядок забезпечить послідовний розвиток економіки, і не призведе до простого «проїдання» кредитів.

Тепер розрахуємо вигоди, які отримає економіка. За наведеною вище формулою розрахуємо приріст ВВП:

$$\Delta Y = m_e \cdot \Delta I = 5,2 \cdot 48195 \text{ млн грн} = 250614 \text{ млн грн.}$$

У 2015 році ВВП склав 1979458 млн грн, а отже за таких умов приріст ВВП у відсотковому відношенні склав би 12,66 %.

Держава має стимулювати іпотечне кредитування, бо так вона в змозі виконати одразу кілька завдань:

- 1) дати поштовх до економічного зростання;
- 2) забезпечити людей житлом;
- 3) відновити банківську систему.

Крім цього треба помітити той факт, що при середній ставці податку 19,5 % держава поверне надану банкам позику через 2 роки, тільки вже у формі податків. Після повернення коштів держава матиме змогу знову запустити цю програму.

Отже розвиток іпотечного кредитування – це суттєве джерело, яке може відновити банківську систему, а також вивести країну з кризового стану. Крім цього іпотечне кредитування розв'язує ще одну важливу соціальну проблему – відсутність житла для молодих сімей. Якщо розв'язати цю проблему, то ланцюгово буде вирішено багато інших соціальних проблем.

Список використаних джерел

1. Гроші та кредит: підручник / [М. І. Савлук, А. М. Мороз, І. М. Лазепко та ін.]; за наук. ред. М. І. Савлука. – 6-те вид., перероб. і доп. – К. : КНЕУ, 2011. – 589 с.
2. Макроекономіка: підручник / [А. Г. Савченко]. – К. : КНЕУ, 2005. – 441с.
3. Електронний ресурс Державної служби статистики України: <http://www.ukrstat.gov.ua>

Комаренко А.О., Поліщук Ю.Р., фінансово-економічний факультет, IV курс
Науковий керівник: Чуб П.М., к.е.н., доцент,
доцент кафедри банківської справи
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

РОЛЬ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ У СТИМУЛЮВАННІ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

У світовій практиці розвиток економіки нерозривно пов'язано з кредитом, який у різних формах проникає в усі сфери господарського життя. Про це свідчить розширення кола операцій банків, у тому числі і в області кредитування.

До чинників, які обумовили кредитну стагнацію, можна віднести: високий рівень макроекономічної невизначеності в цілому та зростання девальваційних очікувань, що негативно впливає як на пропозицію, так і на попит на кредитні ресурси; політику Національного банку України, спрямовану на стримування інфляційного тиску, яка проводилася протягом останніх років; зниження платоспроможного попиту на кредитні ресурси через їх високу вартість; зростання кредитного ризику через погіршення фінансового стану суб'єктів господарювання та зниження реальних доходів населення; уповільнення темпів зростання депозитів, наявність менш ризикових і дохідніших сегментів розміщення банківських ресурсів: валютний ринок і ринок державних цінних паперів.

Кредит здатний надавати активний вплив на обсяг і структуру грошової маси, платіжного обороту, швидкість обігу грошей. Завдяки кредиту відбувається швидший процес капіталізації прибутку, тобто перетворення прибутку в додаткові виробничі фонди, що веде до концентрації виробництва. Кредит стимулює розвиток продуктивних сил, прискорюючи формування джерел капіталу для розширення виробництва.

Найзначнішими проблемами банківського кредитування підприємств в Україні є: нестабільність фінансової та політичної системи, недосконале та непостійне законодавство, надто високі кредитні відсотки, не вигідні умови кредитних угод для позичальників, надзвичайно довга процедура розгляду можливості отримання кредиту тощо.

Неспроможність вітчизняних банків своєчасно та в повному обсязі виконувати функції фінансових донорів загрожує замороженням діяльності суб'єктів господарювання, які відчують

нагальну потребу у додатковому фінансуванні. Для забезпечення фінансової стабільності банківської системи України та розвитку банківського кредитування у період економічної кризи необхідно:

- ✓ підвищити рівень капіталізації банківського сектора шляхом залучення додаткового акціонерного капіталу;
- ✓ запровадити стимули для комерційних банків, які кредитують інноваційні проекти; збільшити кількість державних банків, їх капітальні ресурси та посилити ролі державних банків на вітчизняному фінансово-кредитному ринку;
- ✓ запровадити державне обмеження відсотків за кредитами та здійснювати контроль за дотриманням цього обмеження;
- ✓ зниження відсоткових ставок за банківськими кредитами;
- ✓ підвищення довіри до банків з боку населення, що є основним постачальником банківських депозитів. Одним із джерел грошових коштів, які надаються в позику, є грошові ресурси клієнтів банку. Постійна зміна валютних курсів, умов зберігання та видачі депозитів призводить до відтоку грошових ресурсів з вітчизняних банків і викликає недовіру до банківської системи. Крім того, деякі комерційні банки змінюють, без відповідного повідомлення клієнтів, умови встановлення відсоткових ставок, повернення кредиту та інше;
- ✓ розширення ресурсної бази;
- ✓ зниження валютного ризику шляхом скорочення частки кредитів у кредитному портфелі банків, наданих в іноземній валюті;
- ✓ врегулювання діяльності позичальників щодо отримання, використання, повернення банківських кредитів зокрема та інших кредитів взагалі, визначення порядку організації контролю у процесі кредитування, передбачення інфляційних ризиків та інших важливих питань;
- ✓ проведення постійного, жорсткого контролю НБУ за відповідністю керівників, головних бухгалтерів банків визначеним професійним вимогам для зайняття зазначених посад;
- ✓ розроблення та затвердження внутрішньобанківських положень про порядок проведення кредитних операцій і методику проведення оцінки фінансового стану позичальників, їх класифікації, достатності резервів під кредитні ризики;
- ✓ встановлення допустимого для банку рівня проблемних кредитів щодо загальної вартості виданих позик, проведення ефективної кредитної політики та організації кредитної роботи в банку;

✓ при наданні кредиту юридичній особі особливу увагу потрібно приділяти якості менеджменту, аналізу фінансових звітів і рахунків.

Список використаних джерел

1. *Сорокіна Л.В.* Гроші та кредит / Сорокіна Л.В., Устинова Л.М., Зарубєєва Н.В. — Донецьк: ДонНТУ, 2013. — 110 с.
2. *Поляк Г.Б.* Финансы. Денежное обращение. Кредит / Поляк Г.Б. — М., 2009. — 512 с.
3. *Жуков Е.Ф.* Деньги. Кредит. Банки / Жуков Е.Ф., Зеленкова Н.М., Литвиненко Л.Т. / Под ред. проф. Жукова Е. Ф. — 3-е изд., перераб. и доп. — М., 2011.
4. *Чухно А.А.* Природа сучасних грошей кредиту та грошово-кредитної політики // *Фінанси України: Науково-теорет. та інформ.-практ. журн. М-ва фін. України.* — К.: Міністерство фінансів України (Україна). — 2007. — № 1.
5. *Іванов В.В.* Деньги. Кредит. Банки / В. Иванов, Б. Соколов. — М., 2009. — С. 106.

Напрямок 3

ВІДНОВЛЕННЯ ДОВІРИ ДО БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ ЯК ВИЗНАЧАЛЬНИЙ ФАКТОР ФОРМУВАННЯ РЕСУРСНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КРЕДИТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ

(модератор напрямку: Білошапка В.С., к.е.н., доц.)

Гайдим Б. В., Нестринюк Г. Я., фінансово-економічний
факультет, III курс

Науковий керівник: Білошапка В.С., к.е.н., доцент,
доцент кафедри банківської справи
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

ФОРМУВАННЯ ПРОСТОРУ ДОВІРИ ЯК ПОЗИТИВНИЙ ЧИННИК ЗРОСТАННЯ БАНКІВСЬКИХ РЕСУРСІВ

Довіра населення відіграє основоположну роль у забезпеченні сталого розвитку будь-якої економіки світу, зокрема банківської системи. В Україні банківська система знаходиться під впливом економічних коливань і криз, що спричинило підвищення ризиків банківських вкладів. Унаслідок цього банківські установи втрачали довіру населення.

У рейтингу країн з найнижчим рівнем довіри до банків Україна посідає дев'яту сходинку, бо 61 % громадян не довіряє українським банкам. Такий рейтинг склав американський Інститут Геллапа.

Ще гірша ситуація виявилась у восьми країнах. Серед них сім країн Європи: Великобританія та Угорщина, де лише 27 % громадян довіряють своїй банківській системі, Італія — 20 %, Іспанія — 18 %, Ірландія та Ісландія — 16 %. А найменше довіряють своїм банкам жителі Греції — лише 13 % населення висловлюють у них впевненість.

Лідерами рейтингу стали Руанда, Шрі Ланка, Таїланд, Камбоджа та Малайзія. Саме у цих країнах показник рівня довіри населення до банківської системи становить 86 % і більше.

Особливо гостро ця проблема постала сьогодні, коли населення, побоюючись за свої кошти та очікуючи ще більшого падіння курсу гривні, почало забирати свої депозити з банків і купувати іноземну валюту, тим самим призвівши до панічного стану на фінансовому ринку та ще більшого падіння гривні. Загалом можна виділити такі проблеми формування банківських ресурсів в умовах зниження довіри населення до банків:

1) низька готовність населення зберігати свої гроші на депозитах [1, с.19];

2) значна кількість проблемних, зокрема, ліквідованих банків [2, с. 19];

3) погіршення матеріального стану більшості населення та загальний низький рівень життя (понад 82 % українського населення не має можливості робити заощадження) [3, с. 102];

4) недостатнє поширення банківськими установами відкритості, прозорості та достовірної фінансової звітності;

5) невіра, що найближчим часом поліпшиться економічна ситуація в країні [2, с. 19];

6) низькі державні гарантії вкладникам банків.

Обтяжують стан зазначених проблем в Україні ще й значні перешкоди внаслідок військового конфлікту та трансформаційних процесів в економічній системі. Проте вирішення цих проблем має пріоритетне значення не тільки для розвитку банківської системи і формування довіри населення до неї, але й для забезпечення економічного зростання і добробуту населення загалом.

Підвищення довіри до банків — це актуальне завдання загальнодержавного значення. Зволікання з її вирішенням відчутно загальмовує розвиток економіки країни. Тому необхідно невідкладно вживати заходів, насамперед самим банкам.

Можна виділити такі шляхи вирішення цих проблем:

1) підвищення ролі державних банків і зміцнення їх авторитету серед населення;

2) підвищення ефективності банківського нагляду в Україні;

3) реформування системи гарантування вкладів фізичних осіб;

4) забезпечення інформаційної прозорості та публікація достовірних даних щодо фінансових результатів діяльності;

5) розширити можливості підтримання ліквідності банків на основі програм фінансового оздоровлення;

6) підвищити ефективність управління активами і пасивами;

7) зробити прозорими критерії визначення ділової репутації власників.

За останні півтора року збанкрутувало 55 банків [4]. Отже сьогодні небездоганною є репутація сотень банкірів, і питання відновлення своєї репутації важливе для тих із них, які мають намір залишитися працювати у цій галузі. Банкіри вважають, що до керуючих і власників таких установ мають застосовуватися різні санкції.

Практикуючі банкіри повинні мати спеціальний орган, який розглядатиме індивідуально бізнес-кейс кожної особи, що має ознаки небездоганної репутації, але планує продовжити роботу

на ринку. Є випадки, коли банкір був непричетний до банкрутства банку і до нього немає ніяких питань з боку контролюючих або правоохоронних органів. Таким чином, чесні банкіри зможуть довести свою непричетність до дій чи бездіяльності осіб, через яких банк став проблемним.

Наведені шляхи вирішення сприятимуть зростанню довіри населення до банків, що, у свою чергу, матиме вплив на економіку. Загальноекономічний ефект від зростання довіри населення до банків є таким:

- ✓ збільшення ресурсної бази банків завдяки інтенсивнішому припливу вкладів, нарощуванню кредитних та інвестиційних відрахувань в економіку, внаслідок чого поліпшується забезпечення фінансовими ресурсами суб'єктів господарювання, і, в свою чергу, підвищує фінансовий стан останніх;

- ✓ здешевлення банківських ресурсів, а отже, і кредитів, оскільки, довіряючи банкам, населення нарощуватиме вклади навіть у разі зниження процентних виплат за ними.

Таким чином, основною проблемою, що стоїть перед державою відносно банківської системи, є абсолютна відсутність довіри як населення, так і корпоративних структур до українських банків. І одним з основних завдань будь-яких реформ, що проводяться у банківському секторі, має бути відновлення цієї довіри. В умовах кризових явищ держава і банківські установи мають об'єднати свої зусилля і комплексно підійти до розробки програми відновлення довіри до кредитно-ощадної системи, що створить підґрунтя для стабілізації економічної ситуації в державі.

Список використаних джерел

1. *Базадзе К. М.* Відновлення довіри до банківської системи: міф чи реальність / Базадзе К. М. // *Фінансовий простір*. – 2015. – № 1 (17). – С. 18–22.

2. *Шаутіна М. Ю.* Формування довіри населення до банків як передумова економічного розвитку України / Шаутіна М. Ю. // *Міжнародний науковий журнал «Фінансово-економічна наукова рада»*. – 2015. – С. 19.

3. *Заощадження населення України: формування та залучення в банки: монографія [Електронний ресурс] / Л. О. Примостка, В. Г. Шевалдіна.* — К. : КНЕУ, 2014. — 234 с.

4. Офіційний веб-сайт Національного банку України. Режим доступу — <http://www.bank.gov.ua/control/uk/index>.

Пальчевська А.Ю., Жуков О.І., фінансово-економічний факультет, IV курс
Науковий керівник: Охрименко І.Б., к.е.н., ст. викл. кафедри банківської справи ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

УМОВИ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ ТА ПОПИТ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ НА КРЕДИТНІ РЕСУРСИ В ПЕРІОД ВИХОДУ З ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ

Ринкова економіка — форма організації економіки, за якої продукт, що виробляється, стає товаром, тобто виробляється з метою продажу на ринку. Банки так само виробляють продукт, у нашому випадку – кредит для суб'єкта господарювання, котрий має задовольняти потреби останнього за відсотковими ставками, термінами та обсягами.

Актуальність даного дослідження зумовлена необхідністю перегляду діючих стратегій банків на тлі значного зменшення попиту суб'єктів господарювання на кредитні ресурси.

Постановка проблеми. Протягом 2012–2015 років динаміка банківського кредитування не мала стійких тенденцій (Додаток А): кредитні установи спочатку продовжували надавати кошти у позичку, про що свідчить приріст обсягів на 12,82 %, але в наступному ж періоді спостерігався значний спад – на 2 % відносно 2012 року. У 2015 році спостерігалось незначне нарощування обсягів коштів, наданих у кредит – на 4,1 %. Враховуючи те, що дані характеризують темпи приросту порівняно з 2012 роком – навіть позитивні зрушення є вкрай повільними для виходу країни з кризи. Протягом аналізованого періоду у структурі кредитів нефінансовим корпораціям переважали короткострокові кредити (до 1 року), що також є негативним явищем для економіки, котра має частку сільського господарства та промисловості (сектори з довготривалим обертанням коштів) у ВВП близько 36 % протягом останніх років [1].

Виклад результатів дослідження. Спад попиту на кредитні ресурси не означає, що підприємствам ці кошти не потрібні. Навпаки, дані свідчать, що потреба суб'єктів господарювання у фінансуванні постійно зростає з III кв. 2014 року [2], а на початку 2016 року 35,6 % опитаних підприємств відмічають нестачу ресурсів. Згідно з діловими очікуваннями вітчизняних компаній, серед факторів, котрі сьогодні змушують їх уникати або відкладати отримання кредиту, найсуттєвішими є: занадто високі став-

ки за кредитами, значні коливання курсу гривні до іноземних валют, надмірні вимоги до застави, занадто складна процедура оформлення документів, невпевненість у спроможності вчасно виконувати боргові зобов'язання, наявність інших джерел фінансування [2]. Таким чином, більшість перешкод кредитування зосереджено саме в банківському секторі: складність процедури та її висока вартість. Це підтверджує той факт, що, починаючи з 2015 року, близько 50 % респондентів оцінюють умови банківського кредитування як жорсткі [2].

У той же час настрої банків, згідно з результатами їх опитувань, залишилися оптимістичними в аспекті нарощення обсягів та підвищення якості їх кредитних портфелів [3]. Хоча так само збільшилася кількість респондентів, що відмічають посилення жорсткості власних стандартів кредитування як цінових, так і нецінових. На це вплинули наступні фактори (в порядку зменшення впливовості показника, станом на кінець 2015 року): інфляційні та курсові очікування, очікування стосовно загальноекономічної активності, підвищення ризику застави, капіталізація банку, його ліквідна позиція. Відповідно до опитувань комерційних банків можна зробити висновок, що у банків, як реакція на підвищення ризику застави, зросли заставні вимоги, зросла так само кількість обмежень, що накладаються на позичальника, збільшення обсягів та строків середнього кредиту також вплинуло на умови кредитування в сторону їх жорсткішання (чим більшим за розмірами та термінами є кредит – тим більшими будуть ризики) [3].

Розглянемо динаміку середніх процентних ставок за кредитами для юридичних осіб до 1 року (Додаток Б). На графіку видно, що за останні 3 роки процентні ставки майже не змінилися, але оскільки збільшилося непроцентне навантаження, ефективна ставка в деяких випадках може сягати 50 % річних [5].

Таким чином, жорсткість умов кредитування зводиться до його високої сукупної вартості, яку можна знизити за допомогою таких інструментів:

- формування ресурсів банку (зокрема, депозитних зобов'язань) у відповідності з його кредитною політикою;
- використання банками валютних опціонів для зменшення ризику девальвації гривні;
- державна підтримка сек'юритизації як методу зниження ризиків застави шляхом встановлення додаткових пільг для інвесторів;
- державна підтримка перспективних галузей економіки шляхом їх пільгового кредитування;

- налагодження комунікацій між банками задля збільшення кількості консорціумних кредитів та одночасного зменшення ресурсного та ризикового навантаження на один банк.

Висновки. Ринкова економіка, яку Україна будує вже довгі роки, – це економіка компромісів, і в сучасних умовах банки повинні зрозуміти всю необхідність пошуку такої стратегії кредитування, яка дозволить ефективно використовувати наявні ресурси не лише для максимізації прибутку, а й на благо розвитку економіки України, для чого нами був запропонований відповідний інструментарій.

Список використаних джерел

1. Сайт Державної служби статистики України: <http://ukrstat.net/#trade>
2. Ділові очікування підприємств України за I квартал 2016 року. – Вип. №1 (41). – Департамент статистики та звітності Національного банку України.
3. Аналітичний звіт «Опитування про умови кредитування» за I квартал 2016 р. – Вип. №5 (17). – Національний банк України.
4. Національний банк України. Офіційний сайт: <http://www.bank.gov.ua>.
5. Інформаційний портал Finance.ua – чарт кредитів юридичних осіб у гривні: http://charts.finance.ua/ua/credit_deposit/credit_jur/-/4/uah/9.

Додаток А

Таблиця 1

**КРЕДИТУВАННЯ НЕФІНАНСОВИХ КОРПОРАЦІЙ
З УРАХУВАННЯМ ІНДЕКСУ ІНФЛЯЦІЇ У 2012-2015 РОКАХ***

Період	З урахуванням інфляції				Темп приросту (до базового періоду – 2012 р.), %	Структура кредитів за строками (до загальної суми), %		
	усього	у тому числі за строками				до 1 року	від 1 року до 5 років	більше 5 років
		до 1 року	від 1 року до 5 років	більше 5 років				
2012	603 013	295 365	234 234	73 414	—	48,98	38,84	12,17
2013	680 337	352 815	243 684	83 838	12,82	51,86	35,82	12,32
2014	590 926	257 686	253 146	80 094	–2,00	43,61	42,84	13,55
2015	627 725	309 084	230 983	87 659	4,10	49,24	36,80	13,96

*Джерело: розроблено авторами на основі офіційної статистики НБУ

Додаток Б

СЕРЕДНЯ СТАВКА КРЕДИТУВАННЯ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ НА 12 МІСЯЦІВ

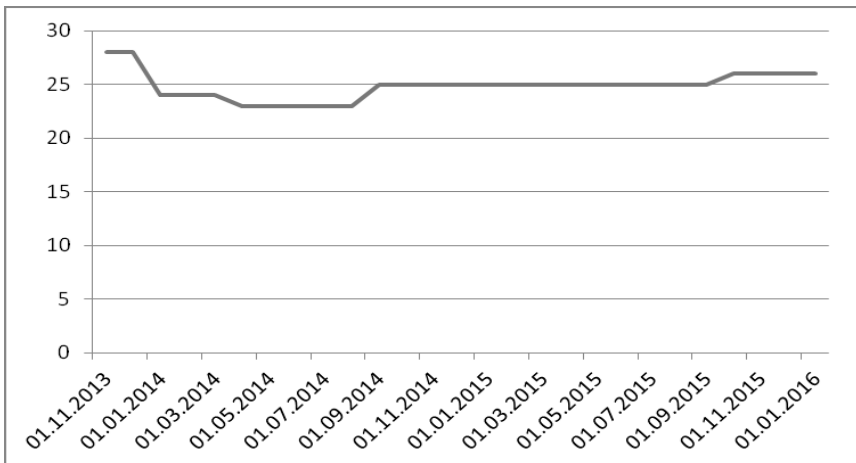

Рис. 1. Джерело: розроблено авторами на основі [5]

Галицька І.М., Кузьміна О.В., фінансово-економічний факультет, IV курс
Науковий керівник: Охрименко І.Б., к.е.н., ст. викл. кафедри банківської справи ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

ВПЛИВ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ НА ДОВІРУ НАСЕЛЕННЯ ДО БАНКІВ

Банківська система є головною складовою фінансово-кредитної системи України, а тому підтримка фінансової стійкості кожного банку, а також банківської системи в цілому, стабільності банківського сектору, мінімізація ризиків, що можуть загрожувати їй наразі, визнається необхідністю в сучасних умовах функціонування банківського сектору.

В економічній літературі немає однозначного підходу до визначення поняття «фінансова стійкість банку». На нашу думку, фінансово стійкий банк – це такий банк, який у будь який час може повністю розрахуватися за своїми зобов'язаннями перед позичальниками та населенням; банк, нормальна робота якого приносить прибуток, що є внутрішнім джерелом нарощування капіталу.

При відкритій ринковій економіці суб'єкти банківського сектору не існують окремо від зовнішнього середовища. За таких умов вони підпадають під безліч факторів, серед яких зовнішні (вплив держави та інших країн, стан економіки, політична та соціальна стабільність, нормативно-правова база, економічна політика) та внутрішні (організаційні, технологічні, економічні).

Економічні та політичні фактори досліджені уже десятками науковців, а от вплив саме соціальної сфери досі залишається осторонь. Це доходи населення, їх довіра до банківської системи, інфляційні очікування, залежність від регіональних умов. Зупинимось детальніше на взаємозв'язку фінансової стійкості з довірою населення.

Одним із найважливіших джерел коштів банку для своєї діяльності є вклади від населення. Такий вид фінансових «відносин» є вигідним для обох сторін: з одного боку гроші клієнтів працюють і приносять пасивний прибуток, а з іншого – додаткові фінансові ресурси для інвестиційної чи операційної діяльності банку. Так, банки залучають кошти клієнтів здавалося б на вигідних умовах, проте є один нюанс: нерідко вклади не повертаються до своїх власників. Після масових розчарувань клієнти

перестають довіряти банкам, забирають усякими шляхами свої гроші, оскільки вони не впевнені, чи зможуть скористатися такими коштами в майбутньому. У свою чергу, банки втрачають фінансові ресурси, що ставлять під питання знову ж таки їх фінансову стійкість.

Такий взаємозв'язок може справити враження, що саме населення та їх довіра впливає на фінансову стійкість, як це вважає наш регулятор НБУ, проте, на нашу думку, це не так. Зв'язок є зворотним. Тобто чому зникає довіра клієнтів? Тому що банки її втрачають своєю неплатоспроможністю. А значить, саме фінансова стійкість впливає на довіру населення.

Задля визначення стану банківського сектору та пошуку вирішення існуючих проблем працюють рейтингові агентства, що є незалежними оцінювачами. Вони визначають позицію кожного банку окремо на ринку залежно від певних параметрів і показників [3].

Національне рейтингове агентство «Рюрік» визначило інтегральний довгостроковий кредитний рейтинг (ІДКР) банківської системи України за підсумками III кварталу 2015 року, який у бальному вимірі складає 17,09 – uaBBB, що є достатнім рівнем платоспроможності позичальника. Але цей показник є таким через наявність банків із іноземним капіталом на українському ринку, так як саме вони мають найкращі результати.

Щодо розробок рейтингового агентства Fitch, то до банків, які мають високий кредитний рейтинг, належать Укрсоцбанк та Укрсиббанк, хороший – ПУМБ та Укрексімбанк; у Приватбанку – стабільний, а ось у державному Ощадбанку – середній.

Але окрім довіри населення є й інші важелі впливу на фінансову стійкість, серед яких: якісний і хороший менеджмент всередині банку; використання технологічних новинок; управління кредитним ризиком; структура капіталу банку; інноваційні методи ведення банківської діяльності.

Отже, підсумовуючи сказане, можна зробити висновок, що довіри до банківської системи з боку населення не буде доти, доки самі банки не переконують суспільство у стабільності своєї роботи.

Населення краще обере банк, у якому він впевнений, куди він зможе вкласти гроші і звідки зможе повернути їх. Тому, на нашу думку, банкам слід покращити структуру капіталу у своїх балансах, оскільки майже усі вони мають так звані «сумнівні» гроші; підвищити компетентність кадрів; брати міжнародний досвід і наближувати показники своєї діяльності більш до світових стан-

дартів; важливим є також використання нових технологій; на рівні держави, регулятора банківської системи НБУ варто переглянути встановлені нормативи, які здебільшого є нічим необґрунтовані, що також дозволяє банкам «розслабитися».

Список використаних джерел

1. Національний банк України [Електронний ресурс]: [Веб-сайт]. – Електронні дані. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/control/uk/index>.
2. *Прасолова С. П.* Банківські операції: навч. посіб. та практ. [Текст] / С. П. Прасолова, О. С. Вовченко. – К.: Центр учбової літератури, 2013. – 568 с.
3. *Арбузов С. Г.* Банківська енциклопедія [Текст] / С. Г. Арбузов, Ю. В. Колобов, В. І. Міщенко, С. В. Науменкова. – К.: Центр наукових досліджень Національного банку України: Знання, 2011. – 375 с.
4. Кредитні рейтинги банків [Електронний ресурс]: [Веб-сайт]. – Електронні дані. – Режим доступу: <http://bankografo.com/analiz-bankiv/rejting-bankiv/kredytni-rejtingi-bankiv>
5. Виступ Голови НБУ Гонтаревої Валерії – Парламентські слухання «Про стабілізацію банківської системи України» від 18 лютого 2015 року України [Електронний ресурс]: [Веб-сайт]. – Електронні дані. – Режим доступу: http://static.rada.gov.ua/zakon/new/par_sl/SL180215.htm

Напрямок 4

УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМ ПОРТФЕЛЕМ БАНКУ В ПЕРІОД ВИХОДУ З ФІНАНСОВОЇ КРИЗИ

(модератор напрямку: Чуб П.М., к.е.н., доц.)

Батур І.В., Харченко Є.Ю., фінансово-економічний факультет, IV курс
Наукові керівники: Охрименко І.Б., к.е.н., ст. викл., Чуб П.М., к.е.н., доц., кафедра банківської справи ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

КРЕДИТНИЙ ПОРТФЕЛЬ БАНКІВ УКРАЇНИ: РЕАЛІЇ, ПРОБЛЕМИ ТА ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ В КРИЗОВИХ УМОВАХ

Запорукою стабільного функціонування банківських установ є забезпечення належного рівня якості кредитного портфеля банку. Приділення недостатньої уваги управлінню кредитним портфелем банку може привести до зниження прибутковості банку і навіть до його банкрутства.

Причини виникнення проблемної заборгованості можна поділити на зовнішні та внутрішні (табл. 1) [1, с. 1082]. На зовнішні чинники (фактори) комерційні банки безпосереднього впливу не мають, в основному вони можуть тільки до них адаптуватися або здійснювати опосередкований вплив через лобіювання.

Таблиця 1

ОСНОВНІ ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ ПОЯВИ ПРОБЛЕМНИХ КРЕДИТІВ ТА ПРОБЛЕМНОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ ДЛЯ БАНКУ

Причини		Наслідки
Зовнішні	Внутрішні	
<ul style="list-style-type: none"> -зміни у законодавстві; -конкуренція між банками; -погіршення фінансового стану позичальника, його банкрутство; -економічний спад та політична нестабільність у країні; -підвищення рівня безробіття; -підвищення рівня інфляції 	<ul style="list-style-type: none"> -некомпетентність працівників кредитного відділу; -помилки при структуруванні кредиту; -використання неперевіреної усної інформації про позичальника; -неякісна оцінка кредитоспроможності позичальника 	<ul style="list-style-type: none"> -загроза неплатоспроможності та зниження репутації банку; -фінансові збитки від недоотримання суми кредиту та від недоотримання відсотків за кредитом; -погіршення якості активів банку та потреба у формуванні нових резервів; -загроза відпливу з банку висококваліфікованих працівників через зниження можливостей їх матеріального стимулювання; -замороження коштів у неприбуткових активах банку; -зменшення власного капіталу банку внаслідок падіння ринкової вартості його акцій

Джерело: [1]

З метою мінімізації ризиків банками здійснюється процеси управління проблемними активами. Виокремлюють два основні види методів роботи з проблемними активами: внутрішньо- та зовнішньобанківські. До перших відносять: пролонгація кредиту, зміна схеми кредиту, надання клієнту кредитних канікул, переведення кредиту з однієї валюти на іншу.

До зовнішніх методів варто віднести передачу проблемних активів третій особі в управління, без оптимізації балансу банку; передачу/продаж проблемних активів пов'язаній фінансовій компанії зі здійсненням оптимізації балансу; продаж проблемних активів непов'язаній фінансовій компанії на умовах факторингу, а також сек'юритизація активів [2].

Світова фінансова криза 2008 року негативним чином вплинула на якість кредитних портфелів, яка значно знизилася в результаті масового неповернення кредитів як суб'єктами господарювання, так і фізичними особами. Різке погіршення ситуації з проблемними кредитами притаманне не лише Україні, а і більшості країн Європи, проте станом на 2014 рік ситуація покращилась, що не можна сказати про українські реалії [3].

Аналізуючи дані рис. 1, можна стверджувати про зростання частки проблемної заборгованості клієнтів вітчизняних банків у 17 разів (до 22,1 %) із початку світової фінансової кризи 2008 року до початку 2016 року. На початок 2008 року частка проблемних кредитів становила всього 1,3 %. Починаючи з 2008 року частка простроченої заборгованості з кожним роком зростала, досягнувши максимального значення на той період у 2011 році, та склала 11,2 %. А як показує світова практика, коли рівень проблемної заборгованості клієнтів у кредитному портфелі банку перевищує 10 %, то виникає загроза економічній безпеці банку.

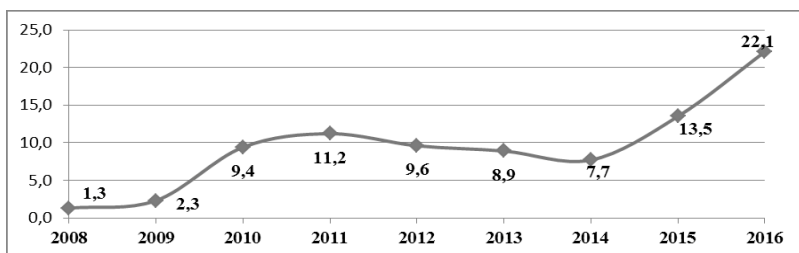

Рис. 1. Частка простроченої заборгованості за кредитами у загальній сумі кредитів, %

Джерело: побудовано авторами на основі [4]

В абсолютному вираженні обсяг простроченої заборгованості на початок 2008 року становив близько 6,3 млрд грн, у той час як на початок 2016 року ця цифра зросла майже в 34 рази і становила понад 213 млрд грн (рис. 2).

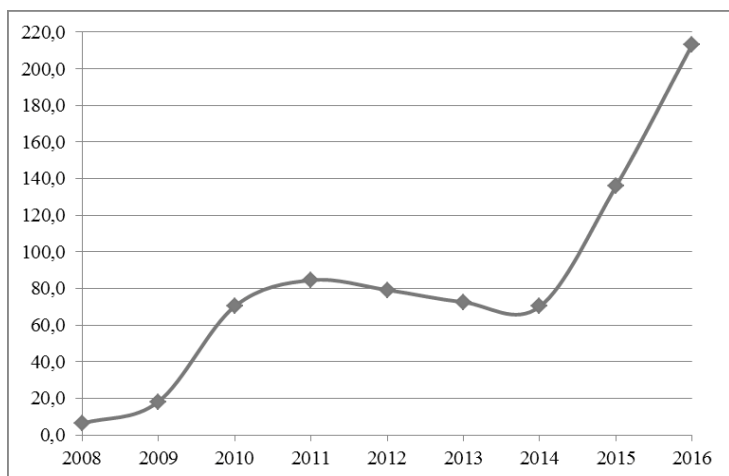

Рис. 2. Прострочена заборгованість за кредитами на початок 2008—2016 рр., млрд грн

Джерело: побудовано авторами на основі [4]

Значне зростання частки проблемних кредитів у 2015 році зумовлено погіршенням фінансового стану позичальників у результаті складної політичної ситуації, економічної кризи, девальвації гривні в три рази, значного рівня інфляції (24,9 % у 2014 році та 43,3 % за підсумками 2015 року), а також ведення бойових дій на території України.

Необхідно зазначити той факт, що стрімке збільшення частки проблемної заборгованості в кредитному портфелі банку, згідно банківського законодавства України, зумовлює значні відрахування в резерви на покриття втрат за кредитними операціями. Високі показники резервів під активні операції свідчать про низьку якість активів банку та зменшують розмір потенційного прибутку.

Слід звернути увагу, що Національний банк України розглядає лише «прострочену» частину кредитів і не враховує реструктуризовані та пролонговані кредити, тобто реальний обсяг проблемних кредитів у банках України значно більший.

Таким чином, дані про сукупний проблемний кредитний портфель українських банків можна отримати лише за допомогою експертних оцінок рейтингових агентств. Наприклад, агентство Standard & Poor's оцінює обсяг проблемних кредитів у близько 40 % сукупних кредитів. А міжнародне рейтингове агентство Fitch Ratings стверджує, що поки що частка проблемних кредитів в портфелі українських банків становить 45–50 % [3].

Як показує практика, вирішення проблеми управління проблемними кредитами банку треба шукати у зовнішніх методах і на це є певні причини. По-перше, банківська установа не може повною мірою використати всі інструменти впливу на позичальника для того, щоб стимулювати його активність стосовно здійснення платежів. Також важливим моментом є те, що спеціалізована установа, що сфокусована саме на роботі з проблемними кредитами, набагато ефективніше керує цими активами і, як результат, має більше шансів для того, щоб забезпечити виплати по цьому виду активів. Це пов'язано з тим, що у банка є і інші статті активів, зокрема, кредитного портфеля. А у спеціалізованої установи є можливість працювати лише з певним видом активів, здійснивши їх попередню структурування.

Якщо говорити про Україну, то в нашій країні механізм передачі проблемних активів має свої форми прояву. Проте, є кілька напрямків, які ще не розвинені в нашій країні, хоча вже давно зарекомендували себе як ефективні методи вирішення даного питання. Першим методом, що хотілося б зазначити в даній роботі, є передача активів у так званий поганий банк. Поганий банк (токсичний банк/госпітальний банк) являє собою установу, що створюється для скупівлі низько- та неліквідних активів інших банків, що іменуються в світовій практиці токсичними активами [5]. У свою чергу, «погані» активи — це ті активи, які несуть у собі певну комерційну цінність і пов'язані з ризиками втрати, збитками або неефективним управлінням

Основними перевагами зазначеного механізму роботи з проблемними активами є можливість розформування резервів шляхом усунення проблемних кредитів із балансу банку, відсутність витрат на непрофільну діяльність зі стягнення проблемної заборгованості, підвищення рівня ліквідності банку за умови надходження коштів від продажу активів.

Має бути створена спеціалізована держустанова, в обов'язки якої входила б реструктуризація проблемних активів, що залишилися в проблемних зонах нашої держави (АРК і зона АТО). Під роботою з даними активами мається на увазі їх викуп та/або

прийняття на баланс, обслуговування і повернення, у т.ч. через міжнародні суди. Установа подібного типу мала бути створена вже давно. В різних регіонах світу (Корея, Скандинавські країни, Велика Британія) було отримано великий позитивний досвід використання таких інститутів, використовуючи різні форми фінансування (із залученням ресурсів центрального банку, бюджету, самих банків), які дають змогу мінімізувати витрати для держави.

Варто зазначити, що передача активів до такого банку є таким інструментом, що має використовуватися в останню чергу. Якщо банкам весь час користуватися послугами даного банку, то вони втратять можливість отримати досвід в управлінні проблемними активами, а цей досвід за теперішніх умов є дуже корисним для будь-якого банку нашої держави. Також негативним моментом використання санаційного банку є те, що можливе додаткове навантаження на державний бюджет за рахунок обслуговування витрат на управління проблемними активами, виникне загроза захисту прав вкладників і, як результат, знизить довіру до банківської системи в цілому. Тому існує ще один варіант, а точніше, напрямок, передачі проблемних активів – їх передача до компанії з управління активами (КУА або ККА). Це компанія, яка інвестує об'єднані активи клієнтів у цінні папери, котрі відповідають її задекларованій фінансовій меті. Компанії керування активами пропонують інвесторам більш диверсифікації та інвестиційних опцій, ніж якби вони інвестували свої активи самотужки.

Якщо говорити про дії зі сторони держави, то варто розглянути та, за можливості, прийняти Проект Закону «Про реструктуризацію зобов'язань громадян України за кредитами в іноземній валюті, що отримані на придбання єдиного житла (іпотечні кредити)» № 4004 від 03.02.2016. На даний момент, його планують відправити на повторне читання. Як бачимо, в нашій країні процес врегулювання управління проблемними кредитами знаходиться на стадії становлення. Перспективи, беззаперечно, є, але багато залежить від обраного нашими керманичами вектору розвитку.

Підсумовуючи сказане, слід зазначити, що ідеального способу боротьби з проблемними кредитами виокремити неможливо – кожен має свої переваги та недоліки. Проте, на нашу думку, найкращим методом боротьби з проблемними кредитами є їх уникнення шляхом проведення своєчасної та ґрунтовної оцінки платоспроможності позичальника. Якщо говорити про юридичних осіб, то варто ретельніше проводити моніторинг ситуації в галузі, в яку кредитуються кошти.

Список використаних джерел

1. *Яременко О.Р.* Проблемні кредити банків: сутність, сучасний стан та методи їх регулювання // Глобальні та національні проблеми економіки. — 2015. — № 8 — С. 1080–1085. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.global-national.in.ua/archive/8-2015/226.pdf>
2. *Болгар Т.М.* Управління проблемними кредитами банків в сучасних умовах господарювання. — Режим доступу: http://www.business-inform.net/pdf/2014/1_0/248_255.pdf
3. A Strategy for Resolving Europe's Problem Loans / International Monetary Fund // European Department, Legal Department, and Monetary and Capital Markets Department // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/sdn/2015/sdn1519.pdf>
4. Офіційний сайт НБУ: http://www.bank.gov.ua/control/uk/indexhttps://uk.wikipedia.org/wiki/Поганий_банк

Цоколенко А.С., фінансово-економічний ф-т, III курс
Науковий керівник: Білошапка В.С., канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри банківської справи
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ КРЕДИТНОГО ПОРТФЕЛЯ БАНКУ В ПОСТКРИЗОВИЙ ПЕРІОД

Фінансова криза загострила проблеми розвитку системи банківського кредитування в Україні. Найсуттєвіше значення має зростання простроченої заборгованості та обсягів безнадійних кредитів, що призводить до погіршення якості кредитного портфеля банку. У той же час аналіз тенденцій банківського кредитування засвідчив, що більшість банків у посткризовий період для підтримання конкурентоспроможного потенціалу збільшують обсяги наданих кредитів при збереженні ризику їх неповернення.

Кредитний портфель як специфічний об'єкт управління являє собою сукупність кредитів, що має певну структуру, відповідає цілям і вимогам банку за прибутковістю, ризиком, ступенем ліквідності та напрямками кредитування. Розмір кредитного портфеля оцінюється за балансовою вартістю всіх кредитів банку, у тому числі прострочених, пролонгованих, сумнівних. У структурі балансу банку кредитний портфель розглядають як єдине ціле та

складову частину активів банку, котра має свій рівень дохідності й відповідний рівень ризику. Тому дохідність і ризик – основні параметри управління кредитним портфелем банку.

Аналіз якості кредитного портфеля банківської системи України свідчить, що до 2015 року обсяг наданих кредитів зростав. У той же час, частка простроченої заборгованості досягла свого максимуму (13,5 %) у 2014 році, і у порівнянні з 2013 роком, зросла на 75,32 %.

Для покращення якості кредитного портфеля банку необхідно вирішити проблему з існуючими проблемними кредитами, а також не допустити появу нових.

На рівень простроченої заборгованості банків мають змогу впливати:

- банки (в особі акціонерів, членів правління, аналітичних підрозділів);
- спілки та інші об'єднання банків, що покликані відстоювати інтереси кредиторів з окремих питань;
- держава (в особі Національного банку, інших контролюючих органів та установ, комітетів Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України).

Зазначені суб'єкти можуть брати пряму чи опосередковану участь у розробці регламентуючих документів, спрямованих на регулювання простроченої заборгованості банків.

Загалом є три варіанти для вирішення проблеми простроченої заборгованості банків:

- а) покласти на менеджерів рекапіталізованого банку або власників банку в справі очищення балансу;
- б) здійснити сегрегацію кредитів, які вчасно обслуговуються, і безнадійних кредитів;
- в) допомогти банкам розробити заходи із реструктуризації простроченої заборгованості.

Аспект інформаційної відкритості роботи з проблемною заборгованістю банків є надзвичайно важливим в умовах виходу з фінансової кризи.

В умовах виходу країни з кризи важливість ефективного функціонування реєстру проблемних позичальників складно переоцінити. В ідеалі всі банки повинні мати прямий доступ до реєстру, при видачі кредитів керуватися його даними і не видавати свідомо проблемні кредити.

Діапазон рішень проблеми простроченої заборгованості банків України в умовах виходу з фінансової кризи досить широкий: від ліберальних методик самостійної роботи банку з боржником

до залучення третіх сторін або навіть категоричного банкрутства боржників, які відверто ігнорують намагання банку розв'язати проблему. Але першочерговим є створення правових умов як для управління простроченою заборгованістю банків, так і для попередження її утворення.

Список використаних джерел

1. Манжос С. Б. Управління якістю кредитного портфеля банку в умовах посткризового розвитку економіки // Економіка і регіон. – 2014. – №5.
2. Основні показники діяльності банків України [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=36807&cat_id=36798.

Чмерук О.М., фінансово-економічний ф-т, III курс
Науковий керівник: Білошапка В.С., канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри банківської справи
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

СЕК'ЮРИТИЗАЦІЯ ЯК МЕТОД ОПТИМІЗАЦІЇ УПРАВЛІННЯ РИЗИКОМ КРЕДИТНОГО ПОРТФЕЛЯ

Сек'юритизація – це процес перетворення неліквідних активів, або групи активів у цінні папери і продаж їх на ринку.

Цей процес дозволяє банкам отримати ліквідність з активів, які в іншому випадку не можуть бути продані на ліквідних ринках. Також, таким чином банк зменшує свої кредитні ризики: при продажу частини кредитного (в основному іпотечного) пулу зменшується ризик несплати частки позичальників по своїх зобов'язаннях.

В Україні недостатньою мірою розкрито сутність і механізм складного інноваційного механізму сек'юритизації, що призводить до нерозуміння її значення суб'єктами економіки та незастосування на практиці. Ситуація погіршується відсутністю спеціалізованого українського законодавства.

Підхід НБУ до дефініції «сек'юритизація» з погляду ідентифікації ризиків банку полягає в трактуванні сек'юритизації активів як перерозподілу ризиків шляхом трансформації активів банку у цінні папери для продажу інвесторам. Банк емітує цінні папери

від власного імені або через дочірні установи, однак такі папери «прив'язуються» до конкретних активів банку, отже сплата доходу та погашення цінних паперів залежить від отримання банком доходу та основної суми кредитів. Проте, наведена дефініція не відповідає світовій практиці визначення «сек'юритизації активів» у частині відсутності зобов'язання щодо безумовного списання активів з балансу оригінатора та здійснення емісії цінних паперів через спеціальну юридичну особу, яка не може входити до сфери контролю чи консолідації оригінатора [1].

У світовій практиці сек'юритизація проводиться, в основному, у формі продажу ABS і MBS. Типова схема сек'юритизації активів може виглядати таким чином: оригінатор (банк, який надав кредит) збирає у єдиний пул надані кредити та продає цей пул спеціально створеній юридичній особі (SPV-компанії), яка виступає емітентом випуску цінних паперів і фінансує купівлю пулу кредитів за рахунок продажу цінних паперів інвесторам. Оригінатор регулярно отримує платежі від позичальників і направляє їх сервісному агенту по угоді, відслідковує також неплатників [2].

Недоліки, пов'язані з асиметрією інформації щодо позичальників, можна розглядати з позиції банку та з позиції ринку.

З позиції банку, активний продаж ABS і MBS може призвести до втрати довіри інвесторів до банку. Інвестори вважатимуть у такому випадку, що банк продає безнадійні активи і перестануть купувати його облігації.

З позиції ринку, асиметрія інформації може призвести до того, що банки продаватимуть свої токсичні активи при незнанні про це покупців.

Яскравим прикладом асиметрії інформації є оцінка ринку ABS у Великобританії до кризи 2008 року та опісля. Напередодні кризи доля ринку ABS з найвищим рейтингом (AAA) оцінювалась у 60 %. У 2011 стандарти оцінювання змінились і доля ринку скоротилась до 25 %.

Сек'юритизація потребує здійснення таких етапів:

I етап – підготовчий (до 6 міс.):

— формування пулу однорідних активів (за рівнем ризиків, терміном обігу, періодичністю платежів тощо), їх структурування;

II етап – основний (близько 6 міс.):

— підписання договору на організацію так званого мандату між позичальником і банком;

— проведення процедури перевірки позичальника банком;

— розробка схеми транзакції і залучення додаткових учасників;

— проведення презентації перед інвесторами та підписання договорів.

Отже, сек'юритизація активів є досить складним процесом, у якому задіяна велика кількість учасників, а за послуги банку необхідно сплачувати комісійну винагороду.

В Україні сек'юритизація неможлива з таких причин:

- відсутність розвинутого ринку цінних паперів;
- нестабільність банківського сектору;
- значна ризиковість активів банків.

Основною метою сек'юритизації є зростання ліквідності банку шляхом трансформації та подальшого продажу довгострокових активів. Похідною метою є трансферт частки ризиків [3]. Ефективною сек'юритизація є тільки тоді, коли банк продає не токсичні активи, бо в іншому випадку втрачається довіра до банку та отримують збитки інвестори.

В Україні сек'юритизація як інноваційна фінансова техніка має велике майбутнє. Актуальними перевагами механізму сек'юритизації для банків є: диверсифікація джерел фінансування, розширення кола інвесторів шляхом виходу на міжнародні грошові ринки та ринки капіталу; підвищення гнучкості корпоративного фінансування; зменшення навантаження на власний капітал; залучення ресурсів на довший термін; залучення дешевших кредитних ресурсів завдяки високому забезпеченню позики сек'юритизованими активами, при цьому первинний власник зберігає можливість використання доходу від сек'юритизованих активів.

Список використаних джерел

1. *Наумов Д.* Сек'юритизація – інноваційний фінансовий механізм / Д. Наумов // Банківська справа. – 2009. – №1. – С. 65–83.
2. *Фурсова В.* Теоретичні аспекти класифікації сек'юритизації активів / В. Фурсова // Вісник НБУ. – 2009. – № 11. – С. 56–59.
3. *Бобиль В.* Сек'юритизація банківських активів у контексті управління портфельним кредитним ризиком / В. Бобиль, М. Соловей // Вісник НБУ. – 2010. – № 1. – С. 22.

Наукове видання

РЕФОРМУВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ ЯК ШЛЯХ ДО ВІДНОВЛЕННЯ КРЕДИТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ

**Матеріали
Всеукраїнської науково-практичної
студентської конференції**

Київ, 25 квітня 2016 р.

*Художник обкладинки Т. Зябліцева
Коректор Ю. Пригорницький
Верстка О. Руденко*

Підписано до друку 01.06.16. Формат 60×84/16. Папір офсет № 1.
Гарнітура Тип Таймс. Друк офсетний. Ум. друк. арк. 3,72
Обл.-вид. арк. 4,23. Наклад 100 пр. Зам. № 16-5200

Державний вищий навчальний заклад
«Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»
03680, Україна, м. Київ, пр. Перемоги, 54/1
Свідцтво про внесення до Державного реєстру
суб'єктів видавничої справи (серія ДК, №235 від 07.11.2000)
Тел./факс (044) 537-61-41; тел.(044) 537-61-44
E-mail: publish@kneu.kiev.ua

Для нотаток

Для нотаток

Для нотаток